

Європейські газові ринки

Календарний тиждень №49 (5 – 11 грудня 2016 року)

Вжито таких скорочень:

ВТП – віртуальний торговельний пункт
 CEGH - Центральноєвропейський газовий хаб (Баумгартен)
 ГТО – газотранспортний оператор
 ГТС – газотранспортна система
 ЄЦБ – Європейський центральний банк
 МЕА – Міжнародне енергетичне агентство (Париж, Франція)
 СПГ – скраплений природний газ
 ПСГ – підземні сховища газу
 ТКМ - тисяча кубічних метрів
 ЦСЄ – Центральна і Східна Європа

Якщо окремо не зазначено інакше, під кубічними метрами розуміються стандартні кубічні метри, об'єм яких вимірюється при температурі 20°C та тиску 101,325 кПа. При перетвореннях енергетичних одиниць на об'ємні, згідно з наявною в НГБІ методикою, використано вищу теплоту згоряння російського експортного газу в Європі, як її спільно визначено Міжнародним енергетичним агентством, Організацією економічного співробітництва і розвитку та Евростатом. Для пари євро/дол. США використовується щоденний курс ЄЦБ. Для країн, які не входять до Єврозони, - обмінні курси, що встановлюють їхні центральні банки. Тижневі та місячні показники розраховуються на підставі щоденних величин. Наведені спотові ціни являють собою ціни з поставкою наступного дня, усереднені та середньозважені по об'ємах наприкінці торговельного дня. З метою підвищення наочності при порівнянні цін, починаючи з цього бюлетеня, ціни, які наводитимуться для британського NBP, будуть приведені до теплотворності російського газу. Реальна середня теплотворність британського газу вище російського експортного, і ціни відповідно децю вищі.

Зміст

Стислі підсумки

1. Цінові процеси тижня

- 1.1 Динаміка цін тижня
- 1.2 Об'єми торгівлі
- 1.3 Нафта, вугілля
- 1.4 Курс валют

1.5.1 Засідання Ради ЄЦБ

2. Спотові ціни

3. Ф'ючерсні ціни

3.1 NCG/Pegas

4. Новий регламент ЄС з безпеки забезпечення природним газом

5. Нафта

Додаток. Аналітична записка «Європейські газові ринки - підсумки листопада»

Зміст додатка

1. ЗАХІДНА ЄВРОПА

- 1.1 Спотові ринки
- 1.2 Ринки деривативів
- 1.3 Ціни
- 1.4 ВТП NCG
- 1.5 Висновки

2. CEGH - БАУМГАРТЕН

- 2.1 Ціни
- 2.2 Висновки

3. ПОЛЬСЬКИЙ ХАБ

- 3.1 Висновки

ПІДСУМКИ

На тижні відбувалося сильне падіння оптових цін на природний газ, особливо, у Західній Європі – на \$10-15 за тиждень. Однією з основних причин є низький рівень попиту на природний газ у Західній Європі, про що опосередковано свідчать невисокі об'єми торгів. Значний вплив на газове ціноутворення мали курсові процеси та засідання ОПЕК у суботу. Ціни Баумгартена після приєднання до ПЕГАС стали на \$10 дешевше Польщі.

Об'єми торгівлі. Попит на природний газ у Західній Європі залишається низьким, чого не скажеш про країни ЦСЄ. На NCG обсяги торгівлі всіма видами ф'ючерсних контрактів склали на платформі ПЕГАС за підсумками тижня 169 млн. куб. м (58 млн. куб. м на попередньому тижні), залишалися низькими. У Польщі об'єми торгівлі форвардними контрактами на TGE зросли на цьому тижні до 282 млн. куб. м (227 млн. куб. м), а сумарний об'єм контрактів з поставкою наступної газової доби склав 47 млн. куб. м (59 млн. куб. м).

Нафта. Нафта дешевшала до середини тижня, після чого ціна Brent піднялась до рівня кінця попереднього тижня та продовжувала дорожчати після того, як у суботу країни, що не входять до ОПЕК, підтвердили квоту скорочення. **Удорожчання нафти штовхатиме вгору ціни на газ.**

12.12.16, станом на 11 год. за київським часом, лютневі (front-month) поставки Brent торгувалися у середньому по 56,7 дол. США/барель (найвища ціна контрактів була \$57,89, найнижча - \$55,55). Однак будь-якого помітного удорожчання до середини дня 12.12.16 не фіксувалося.

Валюти. Протягом тижня основні валюти зростали відносно долара США, але в останній робочий день тижня обвалилися. 08.12.16 на засіданні Ради ЄЦБ ухвалено рішення про продовження програми кількісного пом'якшення до кінця 2017 р. Ставки, включаючи негативну по депозитах (мінус 0,4%), залишено без змін і не буде підвищено щонайменше до закінчення програми. Російський рубль, під впливом рішень ОПЕК, зміцнився до найсильнішого рівня за понад рік: 61,74 руб./\$, 65,19 руб./€.

Спотові ціни. У Західній Європі середня тижнева ціна з поставкою наступної доби впала на 7,5% до \$190 (\$206 попереднього тижня), у регіоні ЦСЄ - на 4,3% (+1,1%) до \$201 (\$210). Угорський та польський газові ринки знаходилися у стані, близькому до збалансованості, наприкінці тижня ціни зростали. Водночас значні падіння середньої тижневої ціни мали місце в Баумгартені, як по австрійському споту, так і по чеському. На торгах 09.12.16 ціна поставок наступної газової доби становила на CEGH \$191 (\$201 тиждень тому), в Польщі - \$205 (\$214), NCG \$188 (\$200), TTF - \$185 (\$201).

Поставки наступного газового місяця подешевшали за підсумками тижня в середньому по всіх хабах на 2,5% (+1,7% на попередньому тижні). У регіоні ЦСЄ середня ціна тижня впала на 2,0% до \$ 199 (\$210 минулого тижня), у Західній

Європі – на 2,9% до \$189 (\$206). Найвищі ціни утримувалися у Великобританії, де середня тижнева ціна становила \$202, тоді як у Нідерландах-Німеччині - \$185 (\$200). Місячний промпт коштував 09.12.16: на CEGH \$188 (\$206 тиждень тому), у Польщі \$206 (\$211), на NCG \$185 (\$197), на TTF \$185 (\$198).

Поставки у 1 кварталі 2017 р. подешевшали на 6,5% (+1,4% на попередньому тижні). У регіоні ЦСЄ середня ціна тижня впала на 5,4% до \$199 (\$210 минулого тижня), у Західній Європі - на 7,7% до \$189 (\$205). Поставки у 1 кварталі 2017 р. коштували 09.12.16 на CEGH \$188 (\$206 тиждень тому), у Польщі \$206 (\$211), на NCG \$185 (\$197), на TTF \$184 (\$198).

Поставки у літній сезон 2017 р. у середньому подешевшали на 3,4% (+1,4% на попередньому тижні). У регіоні ЦСЄ середня ціна тижня по всіх хабах впала на 2,6% до \$190 (\$195 минулого тижня), у Західній Європі на 4,2% – до \$179 (\$187). Поставки у літній сезон 2017 р. коштували 09.12.16 на CEGH \$185 (\$198 тиждень тому), у Польщі \$190 (\$197), на NCG \$178 (\$186), на TTF \$177 (\$185).

NCG. Ф'ючерсні ціни на NCG за підсумками тижня суттєво знизилися, в середньому по всіх категоріях форвардних контрактів на 4,2% (+1,3% на попередньому тижні), а середня тижнева ціна сформувалася на рівні \$187 (\$196 на попередньому тижні). Ціни в останній робочий день тижня були помітно нижче понеділка. Надешевшими були ціни поставок у березні 2017 р., 1 кварталі 2017 р. та у січні 2017 р. (front-month). Перші місяці 2017 р. підрівнялися в ціні. Суттєво дорожче були поставки у зимній сезон 2017 р.

Об'єм торгівлі всіма видами форвардних контрактів зріс відносно попереднього тижня втричі, досягнувши сумарно за тиждень 169 млн. куб. м (58 млн. куб. м на минулому тижні). Найбільше торгувалися поставки у календарному 2017 р., в січні 2016 р. та у 1 кварталі 2017 р. Однак слід констатувати, що попит Західної Європи на природний газ надалі залишається на низькому рівні.

Нафта. У суботу країни, що не входять до ОПЕК, підтвердили квоту скорочення на 558 тисяч барелів/добу. Росія зменшить видобуток на 50-100 тис. барелів у 1 кварталі 2017 р., а наприкінці березня доведе скорочення до 200 тис. барелів на добу. Мексика погодилася на скорочення 100 тис. барелів /добу (нинішній добовий видобуток - 2,1 млн. бар.), Казахстан – на 20 тис. барелів (1,7 млн. бар.), Оман – на 45 тис. барелів на добу (1 млн. бар.), Азербайджан – на 35 тис. барелів (800 тис. бар.). Решта припала на Бахрейн, Бруней, Екваторіальну Гвінею, Судан і Південний Судан.

Як зауважує «Уолл-стріт джорнал», члени ОПЕК відомі своїми регулярними порушеннями зобов'язань, а угодою не передбачено жодних правових санкцій ні для членів ОПЕК, ні для інших країн, які взяли на себе зобов'язання. **В листопаді** Росія і Саудівська Аравія **збільшили видобуток нафти до рекордних рівнів.** До цього, Росія навідріз відмовлялася скорочувати обсяги видобутку. Фактичного скорочення може не відбутися. Ціни до кінця року можуть підрости, але як тільки ринок усвідомить, що фактично нічого не змінилося, у порівнянні з періодом до укладення угоди ОПЕК, вони знову повернуться в діапазон \$45-50 для Brent/WTI та \$40 для Urals. У найближчі місяці реальна пропозиція нафти на ринку перевищуватиме попит, **реальні ціни будуть відставати від ф'ючерсних.**

Найбільший ризик для планів ОПЕК та Росії становить нетрадиційна нафта США. Собівартість видобутку сланцевої нафти на ряді родовищ формації Ваккен в США знизилася практично до рівня Ірану і Іраку, що означає можливість підвищення обсягів видобування США на тлі домовленостей ОПЕК щодо його скорочення. В окрузі Данн у Північній Дакоті на площі понад 5 тисяч квадратних км собівартість бареля нафти становить 15 дол. США. У цьому окрузі видобувається п'ята частина всього обсягу США. При цьому, США не фігурують серед країн, запрошених на зустріч ОПЕК з державами, що не входять до ОПЕК.

Новий регламент з безпеки постачання природного газу на заміну регламенту ЄС від 2010 р. вводить обов'язкове інформування для довгострокових контрактів, які забезпечують 40% і більше річного споживання природного газу в країні-члені ЄС. Компетентний орган та Єврокомісія матимуть також право вимагати інформацію по суті проблеми, за винятком ціни, по інших газових контрактах, навіть якщо вони не перевищують порогових 40%. Поріг 40% стосується здебільшого країн ЦСЄ, де домінує ПАТ «Газпром». Крім того, країни ЄС повинні будуть надавати Єврокомісії міжурядові угоди з країнами-нечленами ЄС у нафтогазовій сфері, підписання яких стане можливим лише після згоди Єврокомісії. А ось вимоги в сфері електроенергетики обмежуються лише простим інформуванням Єврокомісії.

1. ЦІНОВІ ПРОЦЕСИ ТИЖНЯ

На тижні відбувалося активне падіння оптових цін на природний газ. Однією з основних причин є низький рівень попиту на природний газ у Західній Європі, про що опосередковано свідчать невисокі об'єми торгів. Значний вплив на газове ціноутворення мали курсові процеси та засідання ОПЕК у суботу.

У понеділок продовжувалося падіння цін, яке почалося в п'ятницю напередодні. Зменшення ціни за підсумками дня становило \$3-7, у середньому в Західній Європі – на 2,5%, у ЦСЄ – на 1,5%. Темпи здешевлення поставок з віддаленими термінами стримувало зростання ціни на нафту. Однак і вони знизили ціну. Ранок понеділка почався з дефіциту ресурсу, внаслідок збільшення споживання вище типового сезонного рівня, здебільшого через похолодання. У Великобританії перевищення попиту над типовим сезонним склало 57 млн. куб. м. Основні постачальники Європи суттєво збільшили експорт протягом дня, через що наприкінці дня склалася ситуація, подібна до п'ятниці. Не такий все ж таки великий попит на газ в Європі. Незважаючи на помітне падіння ціни, на NCG у цей день об'єм проданого форвардного газу склав лише 17 млн. куб. м, тоді як у Польщі - в 4 рази більше. Звісно і падіння ціни в ЦСЄ було скромніше.

У вівторок відбувся обвал цін. При цьому, значний розмах падіння охопив уже і країни ЦСЄ (близько -3%).

У середу основні постачальники дещо зменшили обсяги надходження газу в Європу, внаслідок чого темпи падіння загальмувалися, а у Великобританії та Чехії навіть було зафіксовано невеликий приріст ціни. У Великобританії дефіцит ресурсу склав у цей день 9 млн. куб. м: попит – 285 млн. куб. м, надходження газу – 276 млн. куб. м. Норвегія знизила поставки на 3%, мотивуючи збоями на родовищі Aasgard. Наскільки знизила Росія, Reuters не повідомляє.

У четвер спотові ціни продовжували по інерції знижуватися, але ф'ючерси почали зростати під впливом росту нафтових цін. Попит знаходився на рівні, вище середнього для цієї пори року. Однак і надходження природного газу було надзвичайно високим, як з боку Норвегії, так і Росії. У Великобританії надлишок ресурсу перевищував 15 млн. куб. м/добу. Норвегія «напружувала м'язи», щоб утримати свою частку ринку, незважаючи на продовження технічних збоїв на газопереробному заводі Heimdal та КС Asgard, що зменшує норвезький експортний потенціал на 17,5 млн. куб. м/добу. Наприкінці тижня підвищений попит призвів до зростання ф'ючерсних цін. Найбільший приріст у Західній Європі відчув німецький NCG. Спотові ціни не змінилися, крім окремих незначних винятків.

У п'ятницю ціни на газ у Великобританії знижувалися, а на німецьких і нідерландському хабах незначно зросли для поставок до кінця березня-червня 2017 р., пізніше – подешевшали, але також незначно.

Динаміку спотових цін на основних європейських хабах показано нижче (табл. 1, рис. 1-2).

Таблиця 1 – Зміни ціни відносно попереднього дня (Pegas, Reuters, EEX, TGE, CEGH, НГБІ)

Хаб/ Дата	NCG		Gaspool		TTF		Peg Nord (Франція)		ZTP (Бельгія)		CEGH		Польща	
	дол. США/ ткм	%	дол. США/ ткм	%	дол. США/ ткм	%	дол. США/ткм	%	дол. США/ ткм	%	дол. США/ ткм	%	дол. США/ ткм	%
Кінець попереднього тижня	203		200		202		210		209		202		214	
05.12.16	-5	-2,5%	-4	-2,0%	-6	-3,0%	-5	-2,4%	-6	-2,9%	-3	-1,5%	-2	-1,0%
	198		196		196		205		203		199		212	
06.12.16	-7	-3,5%	-9	-4,6%	-8	-4,1%	-11	-5,4%	-6	-3,0%	-6	-3,0%	-6	-2,9%
	191		187		189		194		192		193		206	
07.12.16	-3	-1,6%	-1	-0,5%	-2	-1,0%	-4	-2,0%	-3	-1,6%	-2	-1,0%	-2	-1,0%
	188		186		187		190		189		191		204	
08.12.16	0	0	-2	-1,1%	-1	-0,6%	+2	1,1%	-1	-0,5%	-2	-1,0%	-2	-1,0%
	188		184		186		192		188		189		202	
09.12.16	0	0	1	0,6%	2	1,0%	-2	-1,0%	2	1,0%	1	0,6%	3	1,5%
	188		185		188		190		190		190		205	

Парим. Через округлення може мати місце різниця ±\$1

При цьому, на NCG середня денна ціна 08.12.16 впала до 16,469 євро/МВт-год. з 16,567 напередодні, але у доларовому вираженні не змінилася, внаслідок ралі курсу євро.

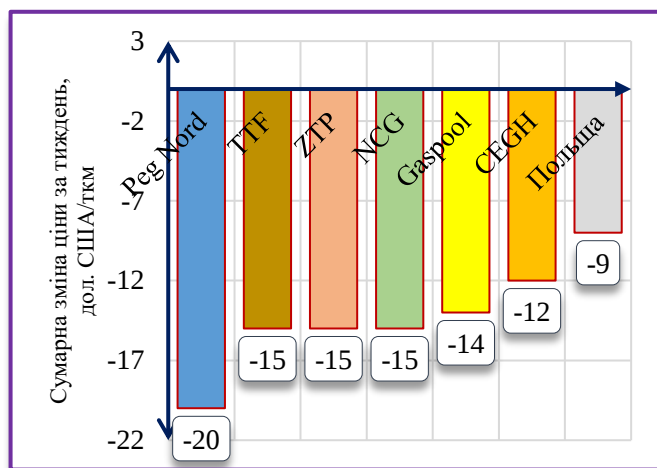

Рисунок 1 – Сумарні зміни за тиждень ціни з поставкою наступної доби

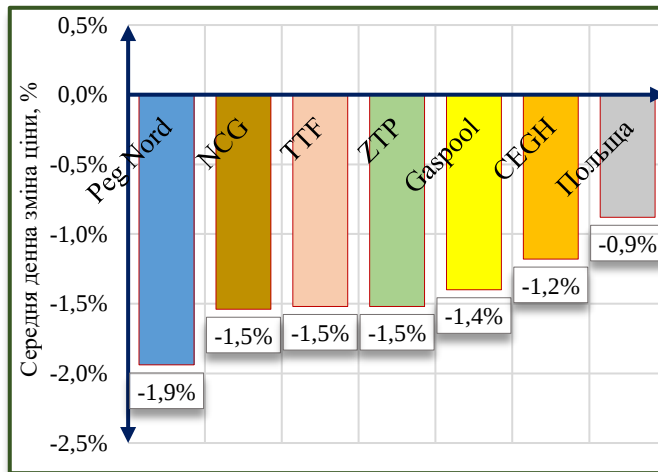

Рисунок 2 – Середні денні % зміни ціни з поставкою наступної газової доби відносно попереднього дня

З наведених даних (табл. 1 та рис. 1-2) видно, що протягом тижня спотові ціни сильно падали, більш круто – в Західній Європі.

Тенденції тижня по основних видах форвардних поставок та споту наочно вбачаються з наведених нижче графіків (рис.3-4) для регіонів Західної Європи і ЦСЄ, на прикладах німецького хаба NCG та Польщі (TGE).

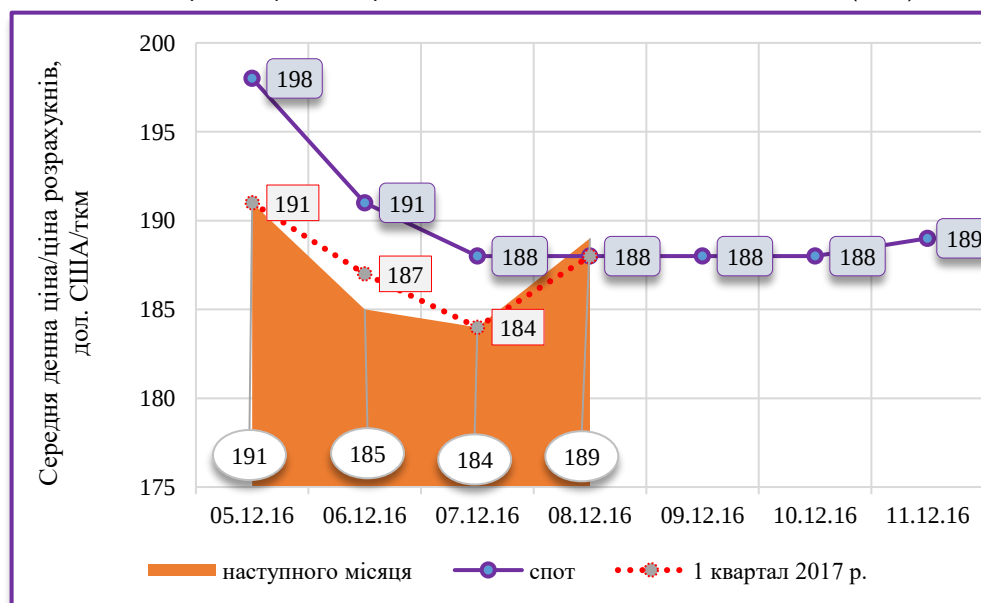

Рисунок 3 – Динаміка спотових (наступної доби) і форвардних цін на NCG протягом тижня (джерела: Pegas; НГБІ)

З наведених даних (рис. 3) видно, що ціни на початку тижня достатньо різко впали, після чого стабілізувалися. Динаміка цін у Польщі була аналогічною (рис. 4).

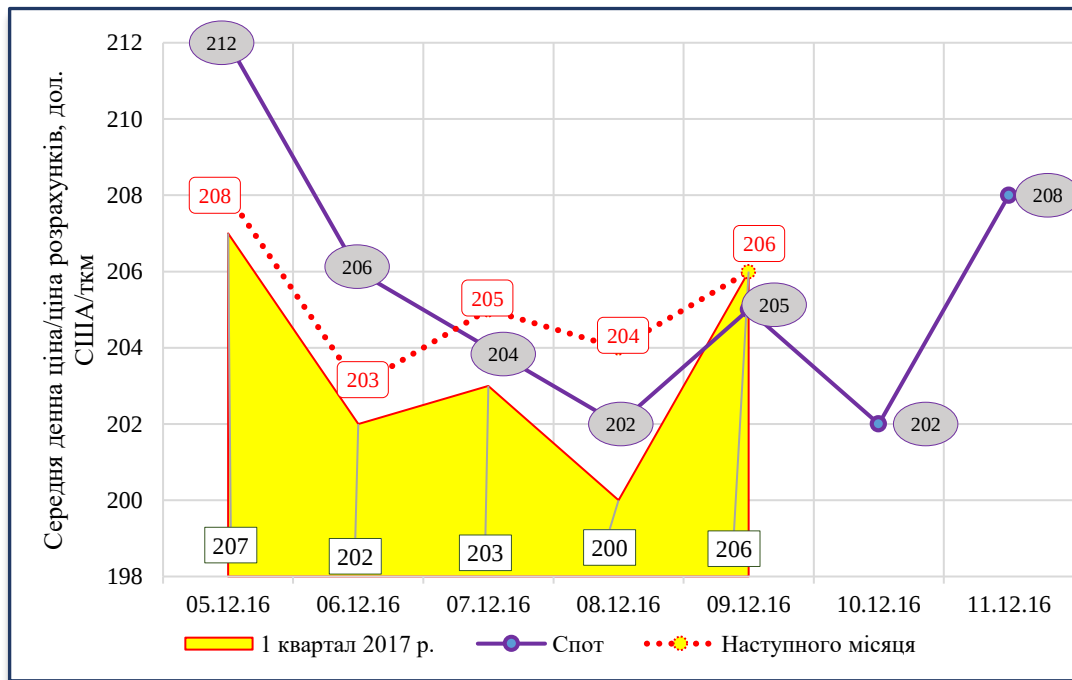

Рисунок 4 - Динаміка спотових (наступної доби) і ф'ючерсних цін на польських газових торгах TGE (TGE; НГБІ)

Графіки (рис.3-4) наочно свідчать про понижувальні цінові тренди впродовж тижня для всіх категорій контрактів, включаючи спот, та стабілізацію цін наприкінці тижня.

1.2 Об'єми торгівлі

Динаміку тижневих об'ємів торгівлі показано нижче (рис.5) на прикладі газових торгів у Польщі та у газовій зоні NCG у Німеччині.

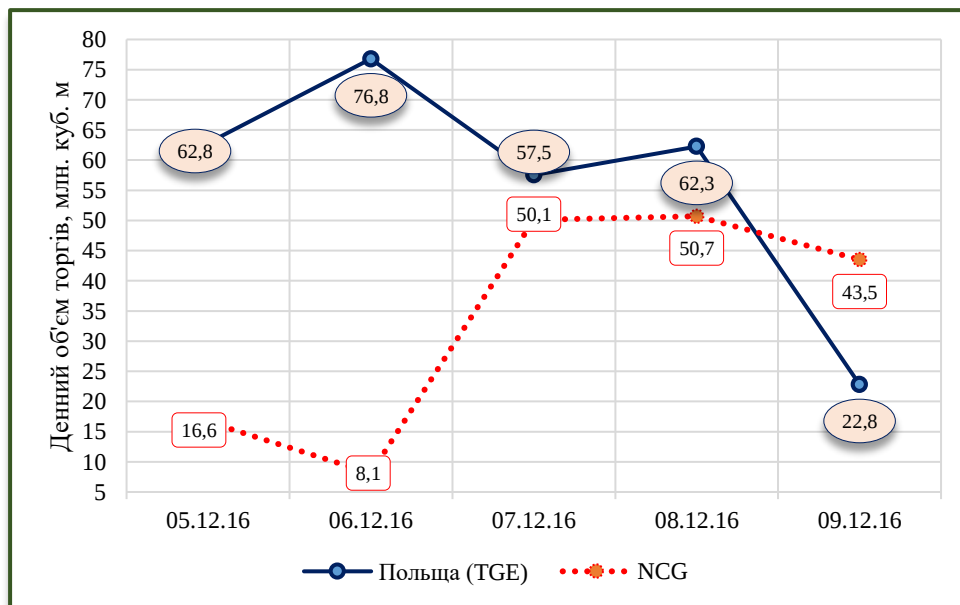

Рисунок 5— Денні об'єми торгівлі всіма видами форвардних контрактів у Польщі (TGE) і на NCG (Pegas, TGE, НГБІ)

На NCG обсяги торгівлі всіма видами ф'ючерсних контрактів зросли втричі до 169 млн. куб. м (58 млн. куб. м на попередньому тижні).

У Польщі об'єми торгівлі форвардними контрактами на TGE зросли на цьому тижні до 282 млн. куб. м (227 млн. куб. м).

Сумарний об'єм контрактів з поставкою наступної газової доби склав на TGE у Польщі 47,3 млн. куб. м (59 млн. куб. м).

Попит на природний газ у Західній Європі залишається низьким, чого не скажеш про країни ЦСЄ.

1.3 Нафта, вугілля

Нафта після стрибка під впливом рішень ОПЕК дешевшала до середини тижня. У четвер-п'ятницю ціна Brent піднялась майже до рівня кінця попереднього тижня. Нафтові ціни мінялися різновекторно, залежно від надходження інформації про хід підготовки зустрічі ОПЕК з нафтовидобувними країнами, які не входять до ОПЕК (рис.6). Детальніше про це у розділі 5 нижче.

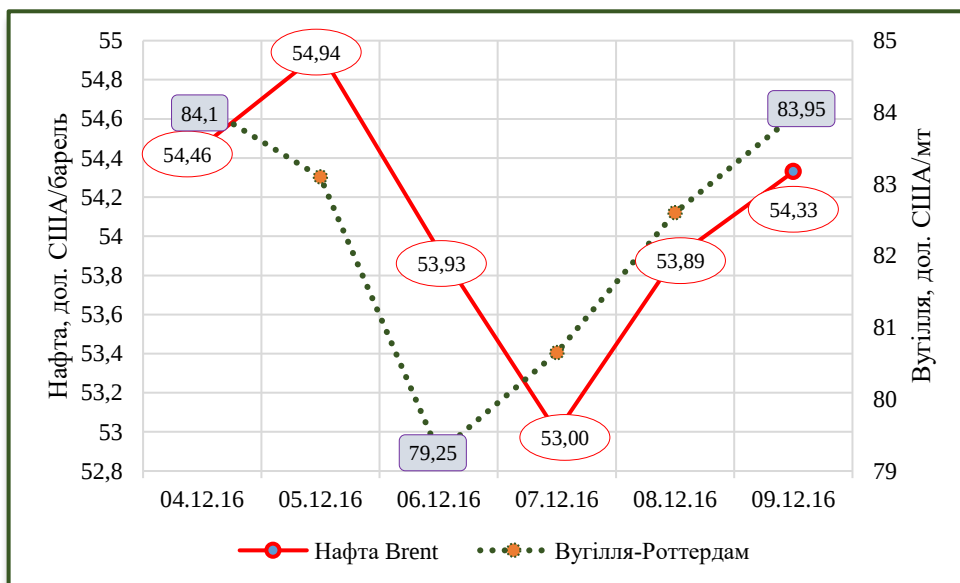

Рисунок 6 – Ціна поставок наступного місяця на нафту Brent та вугілля (базис-Роттердам) (Bloomberg, ICE, НГБІ)

Після досягнення домовленостей ОПЕК у суботу, нафта дорожчала. 12.12.16, станом на 11 год. за київським часом, лютневі (front-month) поставки Brent торгувалися у середньому по 56,7 дол. США/барель (найвища ціна контрактів була \$57,89, найнижча - \$55,55). Торги почалися з ціни \$55,88. О 13 год. за київським часом, за даними Bloomberg, ціна становила вже \$56,40, о 15 год. - \$56,56.

Вугілля на цьому тижні доволі чітко слідувало за динамікою цін на нафту. Крім того, впливали рішення ЄС («Чиста енергетика 2030»), низки європейських країн, Канади та інших відмовитися від вугілля на користь природного газу та поновлюваних джерел енергії.

1.4 Курс валют

Протягом тижня основні валюти зростали відносно долара США, але в останній робочий день тижня обвалилися.

На початку тижня євро продовжувало зміцнюватися відносно дол. США, внаслідок інформації, що Італія не буде проводити позачергові ранішні вибори після відставки Ренці, а, скоріше за все, обере варіант виконання обов'язків нинішнім урядом (а caretaker government) до виборів 2018 р.

Зростання європейських валют відносно дол. США підвищувало ціни, виражені в доларах. Так, наприклад на угорському ВТП спот коштував в понеділок 6183 форинти/МВт-год., у вівторок менше – 6141 форинт/МВт-год., а у доларах відповідні ціни були (за ткм): \$222 і \$223. Аналогічно, в Угорщині в четвер ціни зменшувалися у форинтах, а у доларовому вираженні частина їх навпаки зроста в ціні. У вівторок/середу у Польщі ціни 1 кварталу 2017 р. були 79,75/79,05 злотих/МВт-год. та, навпаки, 202/203 дол. США/ткм.

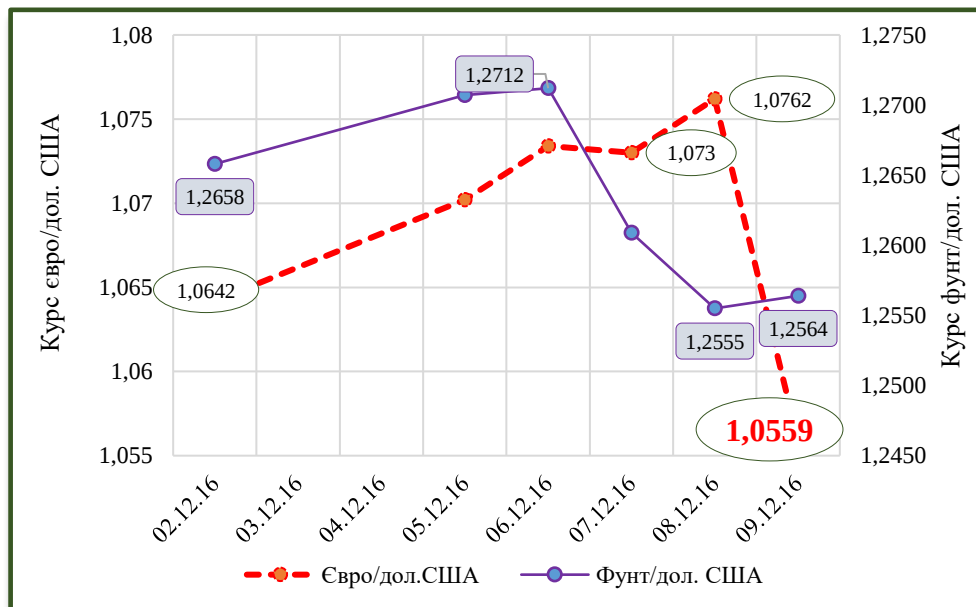

Рисунок 7– Курс євро та фунта стерлінгів відносно дол. США (ЄЦБ, Банк Англії)

Російський рубль, під впливом рішень ОПЕК, зміцнився до найвищого рівня за понад рік: 61,74 руб./\$, 65,19 руб./€.

1.5.1 Засідання Ради ЄЦБ

У четвер 08.12.16 відбулося засідання Ради ЄЦБ, на якому ухвалено рішення про продовження програми кількісного пом'якшення (QE), яка передбачала викуп активів на €80 млрд на місяць до березня 2017 року. Згідно з новим рішенням QE продовжується до кінця 2017 р., ще на дев'ять місяців (аналітики очікували продовження на 6 місяців), але обсяг викупу знижено до €60 млрд на місяць (починаючи з квітня).

Ставки, включаючи негативну по депозитах (мінус 0,4%), були залишені без змін і не буде підвищено щонайменше до закінчення програми викупу.

Продовження програми дозволить регулятору влити на ринок ще € 540 млрд. на додаток до поточних € 1,74 трлн. З цієї суми € 1,2 трлн. припали на викуп держоблігацій (в основному німецьких, французьких, італійських і іспанських), €47 млрд. - на корпоративні облигації, інше - на банківські папери тощо.

Експерти очікують, що така м'яка грошова політика в зоні євро збережеться тривалий час, що сприятиме **подальшому ослабленню євро до долара**. На тлі продовження програми в порівнянні із США приріст необхідної прибутковості по облигаціях в зоні євро буде незначним, вважає Capital Economics, **курс євро і долара через рік зрівняється**, а прибутковість десятирічних німецьких бондів за рік зросте з 0,4% до 0,5%, аналогічних паперів США - з 2,4% до 3%.

Втім, ЄЦБ прийдеться вирішувати італійську фінансову проблему: прибутковість італійських бондів зросла з літа с 1,2% до рівня близько 2%. Як відзначає Fitch, політична невизначеність в Італії може спровокувати зниження рейтингу країни, якщо будуть відкладені плани щодо рекапіталізації декількох банків (найбільш проблемному з них потрібно € 5 млрд).

2. СПОТОВІ ЦІНИ

Нижче (табл. 2-3) подано денні результати торгів поставками наступної газової доби на основних європейських хабах відповідно до даних найбільш надійних джерел. З 01.12.16 основні контракти торгуються в Баумгартені на платформі ПЕГАС. Ціни для CEGH, які надає ПЕГАС, та власні дані Баумгартена точно співпадають, так що немає підстав для наведення їх окремо. **Ціни Баумгартена після приєднання до ПЕГАС стали на \$10 дешевше Польщі.**

Таблиця 2 – Спотові ціни в регіоні ЦСЄ: середньозважена ціна поставок наступної доби за денними підсумками торгів на CEGH, у Чехії та на TGE Польщі; ціна при закритті торгів Угорського ВТП (джерела: хаби, біржі)

дол. США/ткм

Дата торгів	Дата поставки	CEGH (Австрія)	Чехія	Угорський ВТП	Польща
05.12.16	06.12.16	199	197	222	212
06.12.16	07.12.16	193	189	223	206
07.12.16	08.12.16	191	186	218	204
08.12.16	09.12.16	189	184	219	202
09.12.16	10.12.16	не було	185	215	205
10.12.16	11.12.16	191	185	217	202
11.12.16	12.12.16	192	186	217	208
Середня ціна 49 тижня		193	187	219	206
Середня ціна 48 тижня		203	199	224	215
Зміни на 49 тижні відносно 48 тижня		-4,9%	-6,0%	-2,2%	-4,2%

Середня ціна тижня на поставки наступної доби по всіх досліджуваних хабах у регіоні ЦСЄ впала на 4,3% (+1,1% на попередньому тижні), до \$201 (\$210 на попередньому тижні). Угорський та польський газові ринки знаходилися у стані, близькому до збалансованості, наприкінці тижня ціни зростали. Водночас значні падіння середньої тижневої ціни мали місце в Баумгартені, як по австрійському споту, так і по чеському.

Таблиця 3 – Середньозважені денні ціни з поставкою наступної газової доби у Західній Європі (EEX, Regas, хаб, біржі)

дол. США/ткм

Дата торгів	Дата поставки	NCG (Німеччина)	Gaspool (Німеччина)	TTF (Нідерланди)	Peg Nord (Франція)	ZTP (Бельгія)	ETF (Данія)
05.12.16	06.12.16	198	196	196	205	203	193
06.12.16	07.12.16	191	187	189	194	192	184
07.12.16	08.12.16	188	186	187	190	189	183
08.12.16	09.12.16	188	184	186	192	188	183
09.12.16	10.12.16	188	185	188	190	190	182
10.12.16	11.12.16	188	185	187	190	190	182
11.12.16	12.12.16	189	186	188	191	192	184
Середня ціна 49 тижня		190	187	189	193	192	184
Середня ціна 48 тижня		203	199	204	212	210	-
Зміни на 49 тижні відносно 48 тижня		-6,4%	-6,0%	-7,4%	-9,0%	-8,6%	-

Середнє зниження спотової ціни по всіх хабах становило за тиждень 7,5% (+3,7% на попередньому тижні). Середня тижнева ціна з поставкою наступної доби склала \$190 (\$206 попереднього тижня).

На торгах 09.12.16 ціна поставок наступної газової доби становила на CEGH \$191 (\$201 тиждень тому), в Польщі - \$205 (\$214), NCG \$188 (\$200), TTF - \$185 (\$201).

3. Ф'ЮЧЕРСНІ ЦІНИ

За підсумками тижня, ф'ючерси поводити себе аналогічно споту (рис. 8), незважаючи на ралі нафтових цін.

Ціни форвардних поставок різко падали до середини тижня. Розмах падіння цін був значно більшим, ніж невелике їх зростання в останні два робочих дня тижня.

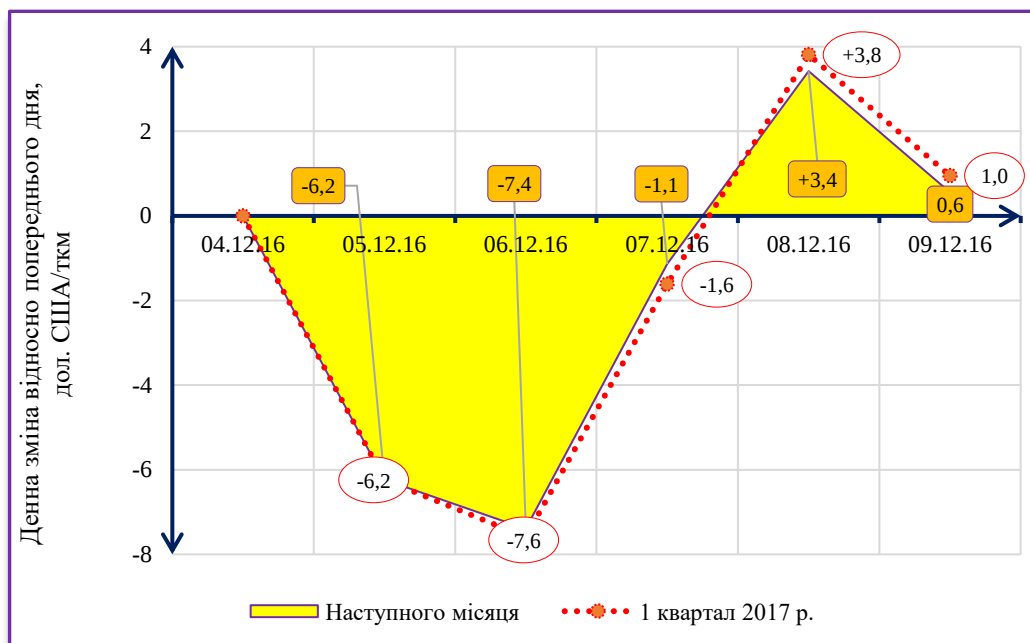

Рисунок 8— Денні зміни цін поставок наступного місяця та у 1 кварталі 2017 р. на NCG (джерела: ICE, Regas, НГБІ)

Ф'ючерсні ціни на європейських газових ринках відображено нижче у трьох категоріях: з поставкою наступного місяця (табл. 4), у I кварталі 2017 р. (табл. 5) та у літній сезон 2017 р. (табл. 6).

Таблиця 4 — Ціни з поставкою **наступного місяця** за середньозваженими денними підсумками торгів; динаміка цін відносно попереднього тижня (джерела: ICE, Reuters, Endex, TEG, CEEGEX)

дол. США/ткм

Дата торгів	ЦСЄ				Західна Європа			
	CEGH (Австрія)	Чехія	Угорський ВТП*	Польща	NCG (Німеччина)	Gaspool (Німеччина)	TTF (Нідерланди)	NBP (Великобританія)
05.12.16	195	191	218	208	192	186	192	210
06.12.16	190	183	215	203	185	180	186	201
07.12.16	189	184	213	205	184	179	185	200
08.12.16	191	-	213	204	188	181	187	200
09.12.16	188	183	215	206	185	179	185	199
Середня ціна 49 тижня	191	185	215	205	187	181	187	202
Середня ціна 48 тижня	195	191	218	208	192	186	192	210
Зміни на 49 тижні відносно 48 тижня	-2,1%	-3,1%	-1,4%	-1,4%	-2,6%	-2,7%	-2,6%	-3,8%

Місячні промпти подешевшали за підсумками тижня в середньому по всіх хабах на 2,5% (+1,7% на попередньому тижні). У регіоні ЦСЄ середня ціна тижня впала на 2,0% до \$ 199 (\$210 минулого тижня), у Західній Європі – на 2,9% до \$189 (\$206). Найвищі ціни утримувалися у Великобританії, де середня тижнева ціна становила \$202, тоді як у Нідерландах-Німеччині - \$185 (\$200). Місячний промпт коштував 09.12.16: на CEGH \$188 (\$206 тиждень тому), у Польщі \$206 (\$211), на NCG \$185 (\$197), на TTF \$ 185 (\$198).

Таблиця 5 — Ціни з поставкою **у I кварталі 2017 р.** за середньозваженими денними підсумками торгів; динаміка цін відносно попереднього тижня (джерела: ICE, Reuters, Endex, TEG, CEEGEX)

дол. США/ткм

Дата торгів	ЦСЄ				Західна Європа			
	CEGH (Австрія)	Чехія	Угорський ВТП	Польща	NCG (Німеччина)	Gaspool (Німеччина)	TTF (Нідерланди)	NBP (Великобританія)
05.12.16	195	190	218	207	192	188	192	209
06.12.16	190	183	214	202	185	181	186	201
07.12.16	188	184	214	203	183	180	185	199
08.12.16	192	-	212	200	187	183	188	200
09.12.16	188	182	216	206	185	180	184	199
Середня ціна 49 тижня	191	185	215	204	186	182	187	202
Середня ціна 48 тижня	206	199	221	214	201	197	201	221
Зміни на 49 тижні відносно 48 тижня	-7,3%	-7,0%	-2,7%	-4,7%	-7,5%	-7,6%	-7,0%	-8,6%

У середньому 1 квартал 2017 р. подешевшав на 6,5% (+1,4% на попередньому тижні). У регіоні ЦСЄ середня ціна тижня впала на 5,4% до \$199 (\$210 минулого тижня), у Західній Європі - на 7,7% до \$189 (\$205). Найвищими були ціни у Великобританії, де середня тижнева ціна становила \$202, тоді як у Нідерландах-Німеччині - \$185 (\$200). Поставки у 1 кварталі 2017 р. коштували 09.12.16 на CEGH \$188 (\$206 тиждень тому), у Польщі \$206 (\$211), на NCG \$185 (\$197), на TTF \$184 (\$198).

Таблиця 6– Ціни з поставкою у **літній сезон 2017** р. за середньозваженими денними підсумками торгів; динаміка цін відносно попереднього тижня (ICE, Reuters, Endex, TEG, CEEGEX)

дол. США/ткм

Дата торгів	ЦСЄ				Західна Європа			
	CEGN (Австрія)	Чехія	Угорський ВТП*	Польща	NCG (Німеччина)	Gaspool (Німеччина)	TTF (Нідерланди)	NBP (Великобританія)
05.12.16	190	185	204	196	183	180	181	190
06.12.16	185	178	203	192	177	174	175	183
07.12.16	184	179	202	194	175	174	175	182
08.12.16	187	-	200	191	180	177	178	183
09.12.16	185	178	201	190	178	174	174	182
Середня ціна 49 тижня	186	180	202	193	179	176	177	184
Середня ціна 48 тижня	195	188	199	199	186	184	185	192
Зміни на 49 тижні відносно 48 тижня	-4,6%	-4,3%	1,5%	-3,0%	-3,8%	-4,3%	-4,3%	-4,2%

*Стосовно Угорського ВТП дані за 3 квартал 2017 р., літо 2017 р. не торгується.

У середньому поставки в літній сезон 2017 р. подешевшали на 3,4% (+1,4% на попередньому тижні). У регіоні ЦСЄ середня ціна тижня по всіх хабах впала на 2,6% до \$190 (\$195 минулого тижня), у Західній Європі на 4,2% – до \$179 (\$187). Поставки у літній сезон 2017 р. коштували 09.12.16 на CEGN \$185 (\$198 тиждень тому), у Польщі \$190 (\$197), на NCG \$178 (\$186), на TTF \$177 (\$185).

3.1 NCG/Pegas

У процесі моніторингу цін на фізичні об'єми газу на платформі Pegas, ми зосереджуємо увагу на NCG, який фактично диктує ціноутворення в регіоні ЦСЄ (табл. 7-8, рис.10).

Таблиця 7 – Ф'ючерсні ціни на німецькому хабі NCG протягом тижня (джерело: EEX/Pegas)

дол. США/ткм

Дата	Січень 2017	Лютий 2017	Березень 2017	Квітень 2017	1 квартал 2017	2 квартал 2017	3 квартал 2017	4 квартал 2017	Літо 2017	Зима 2017	Літо 2018	Зима 2018	2017 календарний	2018 календарний	2019 календарний	2020 календарний
05.12.16	191	193	190	188	191	184	181	197	183	199	186	200	188	191	195	194
06.12.16	185	189	187	182	187	180	176	190	178	194	181	196	183	186	190	188
07.12.16	184	185	184	182	184	178	175	190	177	194	181	197	182	188	188	191
08.12.16	189	189	188	185	188	182	179	194	180	196	184	198	186	191	192	194
09.12.16	185	186	183	181	185	180	176	191	178	194	181	196	183	189	190	191
Середня ціна 49 тижня	187	188	186	184	187	181	177	192	179	195	183	197	184	189	191	192
Середня ціна 48 тижня	202	202	200	194	201	189	184	199	187	202	187	201	193	194	195	195
Зміни на 49 тижні відносно 48 тижня	-7,4%	-6,9%	-7,0%	-5,2%	-7,0%	-4,2%	-3,8%	-3,5%	-4,3%	-3,5%	-2,1%	-2,0%	-4,7%	-2,6%	-2,1%	-1,5%

Ф'ючерсні ціни на NCG за підсумками тижня суттєво знизилися, в середньому по всіх категоріях форвардних контрактів на 4,2% (+1,3% на попередньому тижні), а середня тижнева ціна сформувалася на рівні \$187 (\$196 на попередньому тижні). Порівняльну оцінку динаміки цін різних категорій форвардних контрактів наведено нижче (рис. 9).

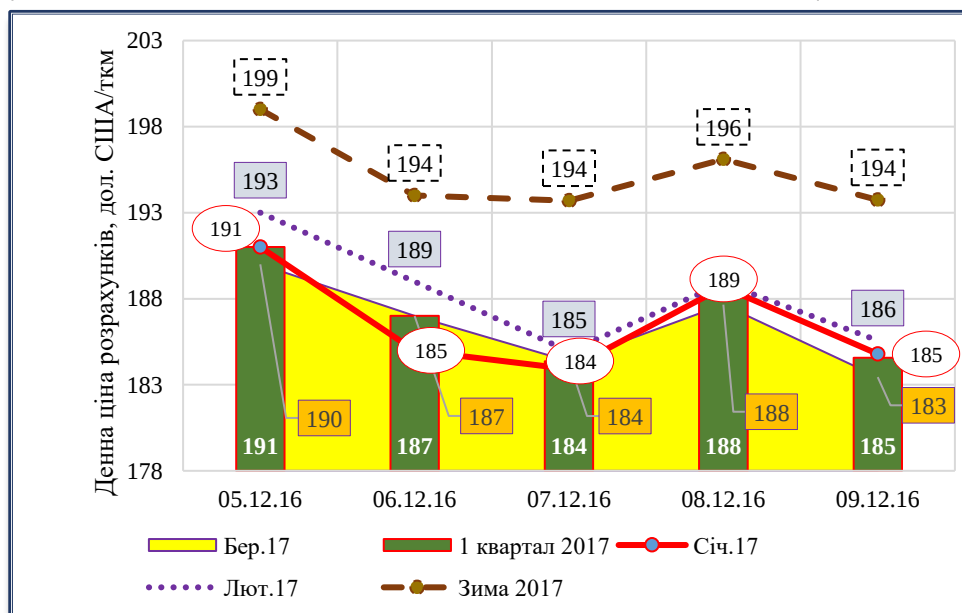

Рисунок 9 – Порівняння денної цінової динаміки різних форвардних контрактів на NCG (Pegas; НГБІ)

На діаграмі (рис. 9) видно, що протягом тижня переважало зниження цін, всі ф'ючерсні ціни за підсумками тижня впали. Ціни в останній робочий день тижня були нижче понеділка. Найдешевшими були ціни поставок у березні 2017 р. 1

кварталі 2017 р. та у січні 2017 р. (front-month). Перші місяці 2017 р. підірвалися в ціні. Суттєво дорожче були поставки у зимній сезон 2017 р.

Що стосується об'ємів, то на цьому тижні вони зросли втричі відносно попереднього тижня, але залишалися дуже низькими (табл. 8).

Таблиця 8 – Об'єми торгівлі ф'ючерсами на німецькому хабі NCG протягом тижня (джерело: EEX/Pegas)

млн. куб. м

Дата	Січень 2017	Лютий 2017	Березень 2017	Квітень 2017	1 квартал 2017	2 квартал 2017	3 квартал 2017	4 квартал 2017	Літо 2017	Зима 2017	Літо 2018	Зима 2018	2017 календарний	2018 календарний	2019 календарний	2020 календарний	Всього за день
05.12.16	2,2	0	0	0	6,1	0	0	0	0	0	0	4,1	0	4,1	0	0	16,6
06.12.16	6,0	0	2,1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8,1
07.12.16	11,6	0	3,5	0	10,2	0	0	0	0	6,2	2,1	0	16,5	0	0	0	50,1
08.12.16	8,8	1,0	1,1	0	8,1	0	0	0	2,1	4,1	0	0	21,5	4,1	0	0	50,7
09.12.16	10,9	3	0	0	6,1	0	0	0	0	2,1	0	0	8,3	4,1	8,3	0	43,5
Сумарний об'єм 49 тижня	39,5	4	6,7	0	30,5	0	0	0	2,1	12,4	2,1	4,1	46,3	12,3	8,3	0	169
Сумарний об'єм 48 тижня	7,4	2,2	1,1	0	6	0	0	0	0	0	0	0	0	8,2	0	0	57,8

Об'єм торгівлі всіма видами форвардних контрактів зріс відносно попереднього тижня втричі, досягнувши сумарно за тиждень 169 млн. куб. м (58 млн. куб. м на минулому тижні). Найбільше торгувалися поставки у календарному 2017 р., в січні 2016 р. та 1 кварталі 2017 р. Однак слід констатувати, що попит Західної Європи на природний газ надалі залишається на низькому рівні.

4. НОВИЙ РЕГЛАМЕНТ ЄС З БЕЗПЕКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИРОДНИМ ГАЗОМ

У понеділок 05.12.16 відбулося засідання Ради ЄС на рівні міністрів, відповідальних за економіку/енергетику¹. Обговорювався проект регламенту ЄС з безпеки постачання природного газу на заміну регламенту ЄС від 2010 р.². Мета нового регламенту – створення недорогої, але ефективної регіональної системи енергобезпеки ЄС, яка б мінімізувала вплив можливих порушень у постачанні природного газу та, відтак, зміцнила б енергетичну безпеку на всій території ЄС.

Досягнуто узгоджених компромісних рішень по трьох блоках питань: обмін інформації по довгострокових контрактах, регіональне співробітництво, взаємна допомога («солідарність»).

1. Головне узгоджене рішення стосується обміну інформацією.

Вводиться обов'язкове інформування для довгострокових контрактів, які забезпечують обсяги 40% і більше річного споживання природного газу в країні-члені ЄС. Країна має інформувати компетентний орган, який розгляне відповідні ризики для безпеки енергопостачання та надасть його оцінку.

Компетентний орган (competent authority) та Єврокомісія матимуть також право вимагати інформацію по суті проблеми, за винятком ціни, і по інших газових контрактах, навіть якщо обсяги не перевищують порогових 40%.

Домовлено, що будь-яке інформування по таких контрактах має забезпечувати конфіденційність комерційно чутливих відомостей та проходити без зайвої бюрократії.

Поріг 40% стосується здебільшого країн ЦСЄ, де домінує ПАТ «Газпром».

2. **Регіональне співробітництво** розвиватиметься шляхом об'єднання країн-членів у групи на основі аналізу основних ризиків газопостачання для ЄС.

3. **Солідарність** передбачає право отримання кожною країною-членом ЄС компенсації, розмір і характер якої визначатиметься індивідуально для кожної країни, виходячи з особливостей національного положення.

Рішення міністрів суперечило більш жорсткій пропозиції, ухваленій 13.10.16 Комітетом з питань енергетики Європарламенту. Крім іншого, Комітет підтримав автоматичну нотифікацію всіх відповідних контрактів та вимагає накладення штрафів на компанії, які не нададуть відповідні дані. Комітет наполягає на наданні повної інформації, включаючи ціни.

Радою ЄС також, у ході двох раундів з трьох (т. зв. «трилогі»), було принципово узгоджено та опрацьовано текст попередньої угоди **щодо міжурядових угод з країнами – не членами ЄС**. А 07.12.16 на третьому «трилозі» держави-члени ЄС досягли згоди щодо надання Єврокомісії **права накладати вето на нафтогазові договори з третіми країнами, подібними до РФ**, з метою убезпечення від дій, які перешкоджають конкуренції, та порушень постачання.

Країни ЄС повинні будуть надавати Єврокомісії міжурядові угоди з країнами-нечленами ЄС у нафтогазовій сфері, підписання яких стане можливим лише після узгодження з Єврокомісією.

Водночас вимоги в сфері електроенергетики обмежуються лише простим інформуванням Єврокомісії.

Поряд з тим, Рада ЄС розглянула також пакет «Чистої енергетики», який імплементує кліматичні цілі ЄС на період до 2030 р.

¹ Council of the EU - Brussels - 5 December 2016 - <http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/tte/2016/12/01-02/>

² REGULATION (EU) No. 994/2010 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 20 October 2010 concerning measures to safeguard security of gas supply and repealing Council Directive 2004/67/EC

5. НАФТА

Країни ОПЕК 30.11.16 домовилися про скорочення з 1 січня 2017 року видобутку нафти на 1,2 мільйона барелів на день - до 32,5 мільйона. При цьому, як повідомив тоді президент ОПЕК, міністр енергетики і промисловості Катару Мохаммед бен Салех ас-Сада, угода передбачає скорочення видобутку країнами, що не входять в організацію, на 600 тисяч барелів на добу, у тому числі Росії - на 300 тис. барелів /добу. Угода розрахована на півроку з можливістю продовження ще на 6 місяців.

У суботу 10.12.16 у Відні (Австрія) країни, що не входять до ОПЕК, підтвердили квоту скорочення³ на **558 тисяч барелів/добу**.

Росія зменшить видобуток на 50-100 тис. барелів у 1 кварталі 2017 р., а наприкінці березня доведе скорочення до 200 тис. барелів на добу.

Мексика погодилася на скорочення 100 тис. барелів /добу (з добового обсягу видобутку 2,1 млн. бар.), Казахстан – на 20 тис. барелів (добовий обсяг видобутку 1,7 млн. бар.), Оман – на 45 тис. барелів на добу (добовий - 1 млн. бар.), Азербайджан – на 35 тис. барелів (добовий – 800 тис. бар.). Решта припала на Бахрейн, Бруней, Екваторіальну Гвінею, Судан і Південний Судан.

Як зауважує «Уолл-стріт джорнал»⁴, члени ОПЕК відомі своїми регулярними порушеннями зобов'язань, а угодою не передбачено жодних правових санкцій ні для членів ОПЕК, ні для інших країн, які взяли на себе зобов'язання з обмежень видобутку.

Більш того, у листопаді Росія і Саудівська Аравія збільшили видобуток нафти до рекордних рівнів.

Довідково. Росія повідомила про рекордний середній денний видобуток у листопаді – **11,21 млн. барелів, найвищий за останні 30 років**. У Саудівській Аравії видобуток у листопаді зріс до 10,72 млн. барелів на добу з 10,62 млн. у жовтні. В Іраку збільшився до 4,8 млн. барелів/добу (4,7 млн. – у жовтні).

До цього, Росія навідріз відмовлялася скорочувати обсяги видобутку.

Фактичного скорочення може не відбутися.

Ціни до кінця року можуть підрости, але як тільки ринок усвідомить, що фактично нічого не змінилося, у порівнянні з періодом до укладення угоди ОПЕК, вони знову повернуться в діапазон \$45-50 для Brent/ WTI та \$40 для Urals. У найближчі місяці **реальна пропозиція нафти на ринку перевищуватиме попит, реальні ціни будуть відставати від ф'ючерсних**.

Врешті, наразі невідомо, скільки буде реальних скорочень видобутку, а скільки припаде просто на скорочення через природне падіння видобутку.

Аналітики заявляють, що, хоча ціни на нафту зростуть, удорожчання буде незначним.

США у списку держав, запрошених на суботню зустріч ОПЕК, не фігурують. Однак, як зазначають аналітики Reuters, саме США, точніше нетрадиційна нафта США, становить найбільший ризик для планів ОПЕК та Росії.

Собівартість видобутку сланцевої нафти в США на ряді родовищ формації Bakken знизилася практично до рівня Ірану і Іраку, що означає можливість підвищення обсягів видобування США на тлі домовленостей ОПЕК щодо його скорочення.

Лише кілька років тому видобуток сланцевої нафти в США був не вигідним. Проте, з 2014 року собівартість її видобутку на родовищах від Техасу до Північної Дакоти знизилася приблизно вдвічі. Це означає, що цінова війна, спрямована на знищення сланцевої індустрії в США, зробила навпаки її більш сильним суперником, навіть при низьких цінах конкуруючих світових постачальників.

В окрузі Данн у Північній Дакоті на площі понад 5 тисяч квадратних кілометрів собівартість бареля нафти становить 15 дол. США, згідно з повідомленням керівника департаменту штату з мінеральних ресурсів Lynn Helms. У цьому окрузі видобувається 200 тисяч барелів нафти в день - п'ята частина всього обсягу видобування США.

Як зазначив президент нафтової ради штату Ron Ness, достатньо рівня світової ціни в 45 доларів за барель, щоб вивести більшість місцевих видобувачів нафти на отримання прибутку, а ціна в 55 доларів буде суттєво стимулювати зростання видобутку. Собівартість добутого бареля в Ірані оцінюється в 15,5 долара, в Іраку - в 11,4 долара.

За даними консалтингової компанії Rystad Energy, середня собівартість видобутку в формації Баккен знизилася до 29,44 долара з 59 доларів в 2014 році. Однак варто враховувати, що у випадку експорту необхідно ще враховувати витрати на транспортування.

Після обвалу собівартості видобування нетрадиційної нафти, в США почалося активне зростання укладання комерційних угод.

ТОВ «Нафтогазбудінформатика»

³ Analysis: OPEC's global producer pact could signal oil market metamorphosis - Vienna (Platts)--11 Dec 2016

⁴ <http://www.wsj.com/articles/opec-russia-upbeat-about-securing-oil-output-deal-as-meeting-begins-1481362580>

ЄВРОПЕЙСЬКІ ГАЗОВІ РИНКИ - ПІДСУМКИ Листопада

АНАЛІТИЧНА ЗАПИСКА

ЗМІСТ

1. ЗАХІДНА ЄВРОПА
1.1 Спотові ринки
1.2 Ринки деривативів
1.3 Ціни
1.4 ВТП NCG
1.5 Висновки
2. SEGH - БАУМГАРТЕН
2.1 Ціни
2.2 Висновки
3. ПОЛЬСЬКИЙ ХАБ
3.1 Висновки

Проведене нами дослідження європейських газових ринків у листопаді 2016 р. показує, що європейські хаби продовжують динамічно розвиватися, незважаючи на більш низькі ціни довгострокових контрактів, які сформувалися в жовтні – листопаді 2016 р. Аналітики вважають, що торгівля природним газом на хабах буде і надалі зростати. Хаби все більше домінують в організації торгівлі природним газом в Європі.

1. ЗАХІДНА ЄВРОПА

Панєвропейська газова торговельна платформа ПЕГАС у листопаді 2016 р. зафіксувала загальний об'єм торгівлі 13,64 млрд. куб. м, на 12¹% більше, ніж у листопаді 2015 р. (12,20 млрд. куб. м).

Основний приріст відбувся за рахунок спотової торгівлі. Ф'ючерси навпаки показали зменшення обсягів.

Найвищі результати показали французький спот, а по ф'ючерсах: німецький GASPOOL, італійський PSV, бельгійські ZEE і ZTP.

1.1 Спотові ринки

Об'єм спотових трансакцій (табл. 1, рис. 1) склав у листопаді 2016 р. 5,88 млрд. куб. м, на 36% вище, ніж у листопаді 2015 р. (4,32 млрд. куб. м).

При цьому, сильний результат показав нідерландський TTF (1,44 млрд. куб. м), зростання 6% відносно жовтня 2016 р. (1,36 млрд. куб. м).

На німецькому хабі NCG об'єм спотових трансакцій зріс на 44% до 1,8 млрд. куб. м. На Gaspool приріст склав 13,5%.

Бельгійські хаби ZTP і ZEE збільшили об'єм трансакцій у понад 3 рази.

Датський хаб ETF, який розпочав роботу 17 листопада, показав доволі високий об'єм – 83 млн. куб. м за неповних 2 тижні.

Контракти з негайною поставкою («годинні контракти») досягли сумарно в Німеччині і Франції рекордного рівня 142 млн. куб. м.

Таблиця 1 – Об'єми спотової торгівлі в листопаді 2016 р. на платформі ПЕГАС (джерело: PEGAS, НГБІ)

млн. куб. м

Спотовий газовий ринок	Об'єм спотових трансакцій у листопаді 2016 р.	Об'єм спотових трансакцій у листопаді 2015 р.
ETF (Данія, з 17.11.16)	83,2	Немає даних
Gaspool (Німеччина)	714,3	629,0
NBP (Великобританія)	2,3	1,6
NCG (Німеччина)	1813,7	1262,2
PEG Nord (Франція)	979,8	669,6
TRS* (Франція)	480,4	337,4
TTF (Нідерланди)	1437,8	1355,4
ZEE (Бельгія, фізичний хаб)	4,9	0,3
ZTP (Бельгія, ВТП)	219,7	60,6
Годинні продукти	142,8	Немає даних
Всього по всіх хабах	5879,0	4316,0

*TRS утворено в 2015 р. на базі французьких хабів PEG Sud і PEG TIGF

Графічну інтерпретацію даних таблиці 1 відображено нижче (рис. 1).

¹ Тут і далі відсотки обчислено по даних в енергетичних одиницях обсягів торгівлі

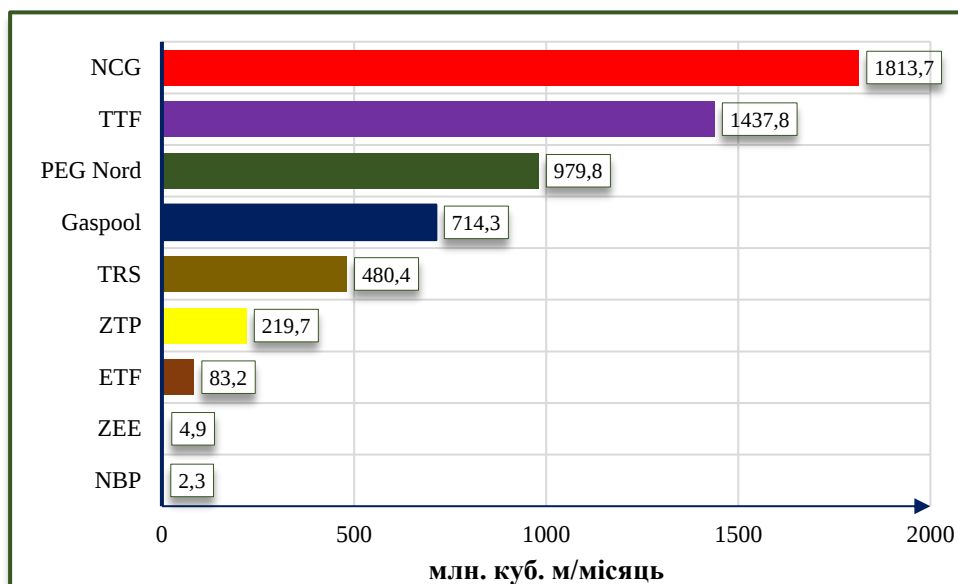

Рисунок 1 – Об'єми спотових трансакцій на газових хабах Західної Європи на платформі ПЕГАС у листопаді 2016 р. (джерела: ПЕГАС, НГБІ)

1.2 Ринки деривативів

Ринок ф'ючерсів (табл. 2, рис. 2) досягнув у листопаді 2016 р. на платформі ПЕГАС 7,77 млрд. куб. м, на 1,5% менше, ніж у листопаді 2015 р. 77% загалу ф'ючерсних контрактів припало на TTF. Торгівля спредами між хабами платформи ПЕГАС дещо зросла відносно попереднього місяця, досягнувши 594 млн. куб. м (547 млн. куб. м – у жовтні 2016 р.).

Таблиця 2– Об'єми торгівлі деривативами в листопаді 2016 р. на платформі ПЕГАС (джерело: PEGAS, НГБІ)

млн. куб. м

Ринок газових деривативів	Об'єм трансакцій у листопаді 2016 р.	Об'єм трансакцій у листопаді 2015 р.
ETF (Данія, з 17.11.16)	4,9	n/a
Gaspool (Німеччина)	660,8	298,0
NBP (Великобританія)	0,0	5,0
NCG (Німеччина)	685,3	705,1
PEG Nord (Франція)	268,3	308,8
PSV (Італія, фізичний)	91,8	72,8
PSV (Італія, фінансовий)	33,0	46,7
TRS (Франція)	29,3	50,2
TTF (Нідерланди)	5965,3	6391,8
ZEE (Бельгія, фізичний)	12,6	0,0
ZTP (Бельгія, ВТП)	13,7	0,0
Всього по всіх хабах	7765,0	7878,4

З даних таблиці 2 вбачається низький попит Західної Європи на природний газ. Об'єми форвардних контрактів були рік тому вище. Вони помітно впали на NCG у Німеччині, в Нідерландах, Франції, Італії.

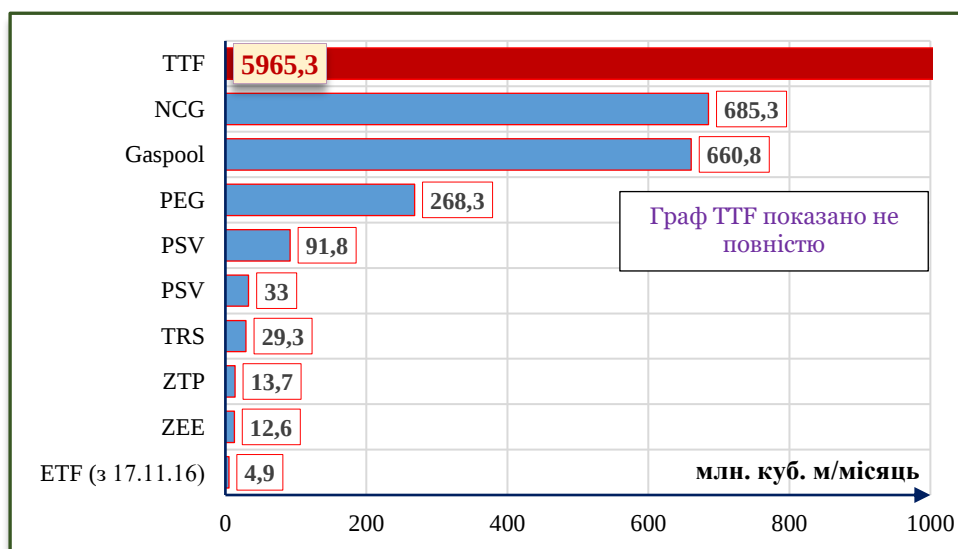

Рисунок 2 – Об'єми ф'ючерсних трансакцій на газових хабах Західної Європи на платформі ПЕГАС у листопаді 2016 р. (джерела: ПЕГАС, НГБІ)

На TTF, основному ф'ючерсному хабі Європи, падіння обсягів листопада 2016 р. відносно листопада 2015 р. склало 7%. А у жовтні 2016 р. TTF показував приріст 20% відносно жовтня 2015 р.

Зросли обсяги лише на німецькому хабі Gaspool та на фізичному італійському хабі.

Однак об'єми Gaspool майже втричі менше NCG, вдвічі менше TTF, значно менше французького PEG Nord. Італійський хаб менше за Gaspool.

1.3 Ціни

Нижче (табл.3, рис. 3 - 6) показано ціни на основних хабах Західної Європи.

Середня спотова ціна (поставки наступної доби) за підсумками листопада 2016 р. сформувалася так:

- Gaspool (Німеччина) – 203 дол. США/ткм
- NCG (Німеччина) - 206 дол. США/ткм,
- TTF (Нідерланди) – 207 дол. США/ткм

Середня місячна ціна поставок у 1 кварталі 2017 р. за підсумками листопада 2016 р. сформувалася так:

- Gaspool (Німеччина) – 203 дол. США/ткм
- NCG (Німеччина) - 206 дол. США/ткм,
- TTF (Нідерланди) – 205 дол. США/ткм

Таким чином, ціновим лідером в Європі є німецький хаб Gaspool.

Привертає також увагу наближеність цін трьох хабів, що свідчить про сформування єдиного нідерландсько-німецького газового ринку. Крім того, практична однаковість спотових і ф'ючерсних цін говорить про досягнення нідерландсько-німецьким газовим регіоном ринкової зрілості.

Таблиця 3 – Спотові і ф'ючерсні ціни на основних хабах Західної Європи за підсумками торгів 06.12.16 спотовими поставками, контрактами з поставкою наступного місяця та у 1 кварталі 2016 р.

Газовий ринок	Спот/наступної газової доби (поставка 07.12.16)	дол. США/ткм	
		Наступний місяць (січень 2017 р.)	1 квартал 2017 р.
NCG (Німеччина)	191	185	187
Gaspool (Німеччина)	187	183	183
TTF (Нідерланди)	189	186	185
Peg Nord (Франція)	194	188	189
TRS (Франція)	212	210	-
ZTP (Бельгія)	192	189	-
Zee (Бельгія)	-	190	189
NBP	-	203	202
ETF (Данія)	183	182	-
PSV (Італія)	-	205	205
PSV фінансова	-	205	205

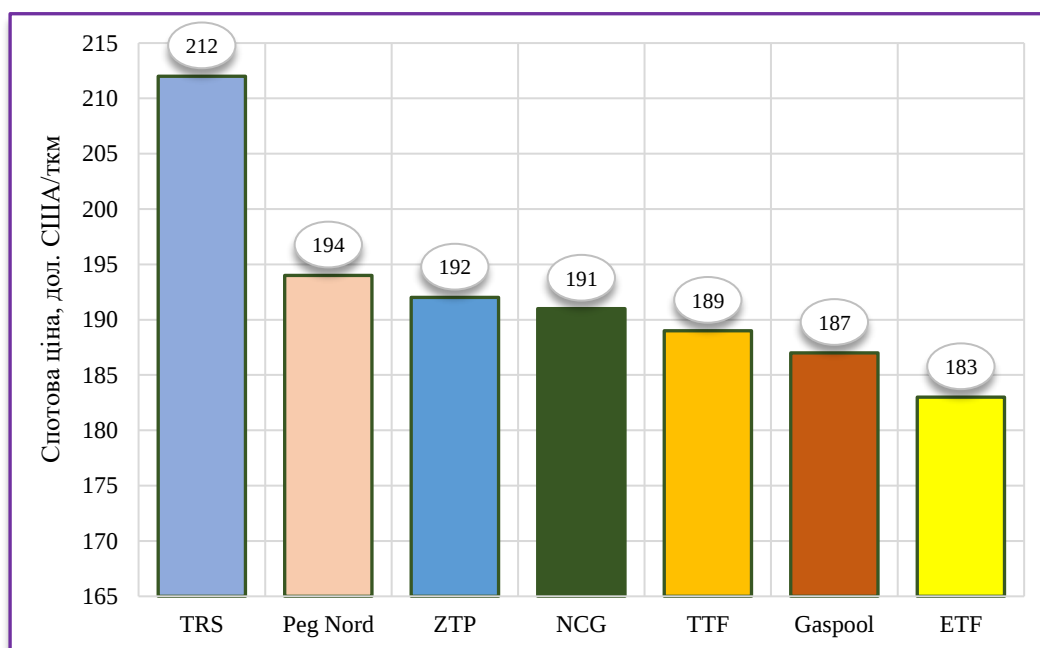

Рисунок 3 – Порівняння цін поставок наступної газової доби за підсумками торгів 06.12.16 (джерела: Пегас, хаби, НГБІ)

З діаграми (рис.3) випливає, що найдешевшим хабом Європи є нині німецький Gaspool та датський ETF. Стосовно останнього наразі не можна стверджувати це однозначно, оскільки торги на платформі Пегас почалися лише 17 листопада. А ось стосовно Gaspool жодних сумнівів немає. Утім, цей німецький хаб, який отримує значну

частку газу з Росії, може поступитися своїм ціновим лідерством у 2017 р., коли, як прогнозує Platts, ціна російського газу значно підвищиться.

Динаміку спотових цін для трьох основних хабів Європи надано нижче (рис. 4).

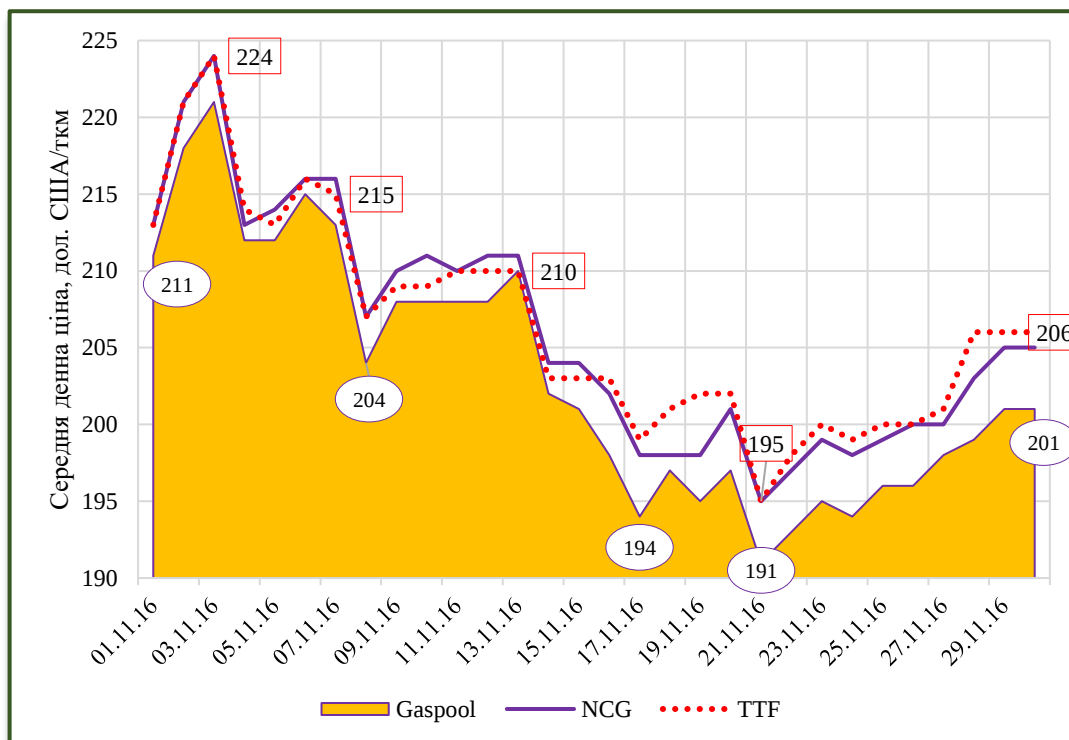

Рисунок 4 – Середньозважені денні ціни з поставкою наступної газової доби в листопаді 2016 р. для німецьких хабів NCG, Gaspool та еталонного хаба Європи - нідерландського TTF (ПЕГАС, ЕЕХ, НГБІ)

Аналогічно аналізу спотових цін, нами було виконано також порівняння цін форвардних контрактів (рис. 5).

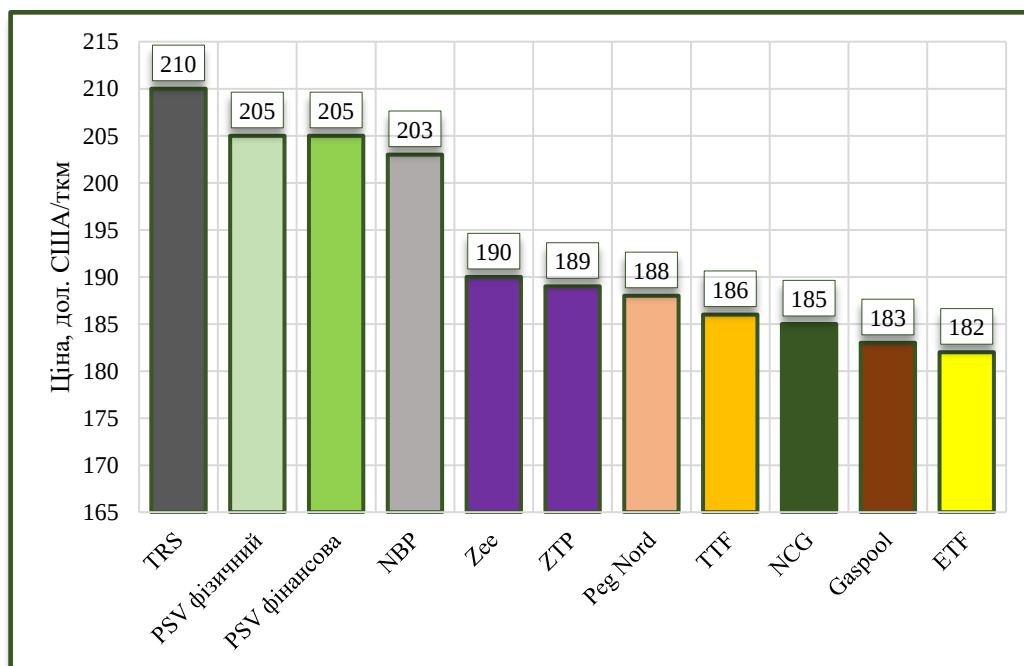

Рисунок 5 – Порівняння цін взаємних розрахунків за поставки наступного газового місяця за підсумками денних торгів 06.12.16 (джерела: Пегас, хаби, НГБІ)

Примітною рисою градації цін форвардних контрактів, наведених на рис. 5, є те, що європейський хабовий лідер TTF тут уже поступився ціновим місцем і другому німецькому хабу – NCG.

Разом з тим, не можна не відзначити «цінову гомогенність» хабів Континентальної Західної Європи. Воістину єдиний газовий ринок тут фактично вже сформувався.

Динаміку ф'ючерсних цін для трьох основних хабів Європи надано нижче (рис. 6).

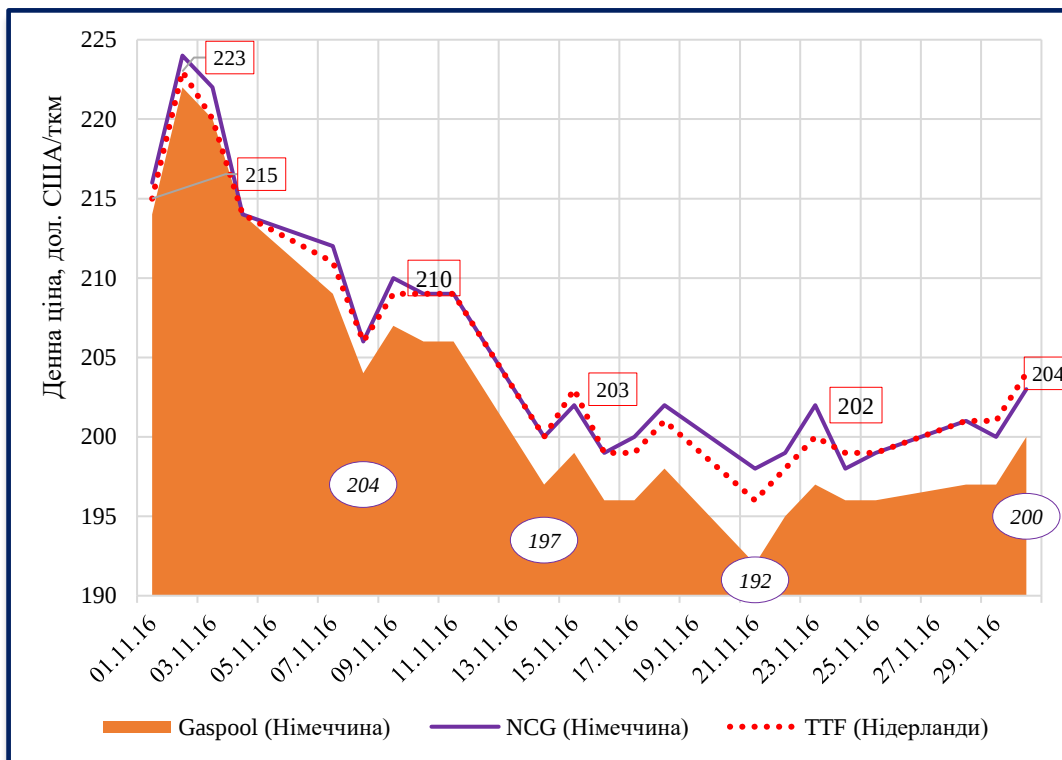

Рисунок 6 – Денна ціна взаєморозрахунків для поставок у 1 кварталі 2017 р. за підсумками листопада 2016 р. для німецьких хабів NCG і Gaspool та еталонного хаба Європи - нідерландського TTF (ПЕГАС, ЕЕХ, НГБІ)

З наведених вище діаграм для спотових та ф'ючерсних контрактів випливає, що всі ціни на природний газ у листопаді знижувалися.

1.4 ВТП NCG

Сам хаб NCG надає наступну статистику (табл. 4) щодо транзакцій, які відбулися на ВТП (очевидно, на позабіржовому ринку).

Таблиця 4 – Об'єми транзакцій на ВТП NCG у листопаді і жовтні 2016 р. (NetConnect Germany, НГБІ)

млрд. куб. м

Місяць	Загальні обсяги транзакцій (Title Transfer) по високометановому газу (H-Gas)	Фізичні об'єми транзакцій з високометановим газом	Загальні обсяги транзакцій по низькометановому газу (L-Gas)	Фізичні об'єми транзакцій з низькометановим газом	Сумарні об'єми всіх транзакцій	Сумарні об'єми фізичного газу
Жовтень 2016 р.	15,8	3,7	1,9	0,9	17,7	4,6
Листопад 2016 р.	17,0	4,0	2,4	1,2	19,4	5,2

Наведені вище об'єми транзакцій (табл. 4) приблизно втричі вище, ніж обсяги на платформі ПЕГАС. Однак динаміка і тенденції – аналогічні.

1.5 Висновки

- (1) І спотові, і ф'ючерсні ціни на природний газ показали а хабах Західної Європи в листопаді понижувальний тренд.
- (2) Пан'європейська газова торговельна платформа ПЕГАС у листопаді 2016 р. зафіксувала загальний об'єм торгівлі 13,64 млрд. куб. м, на 12 % більше, ніж у листопаді 2015 р. (12,20 млрд. куб. м). Основний приріст відбувся за **рахунок спотової торгівлі**.
- (3) Об'єми газових ф'ючерсів Західної Європи у листопаді 2016 р. зменшилися на 1,5% відносно листопада 2015 р., помітно впали на NCG у Німеччині, в Нідерландах, Франції, Італії. Винятком є Gaspool, який вдвічі збільшив об'єми відносно листопада 2015 р.
- (4) Загальні об'єми спотових контрактів залишаються нижче форвардних, хоча фізичні об'єми вище.
- (5) Найбільшим спотовим хабом в Континентальній Європі є німецький NCG (1,8 млрд. куб. м), який знову відірвався вперед від нідерландського TTF, який в жовтні слідував за ним впритул.
- (6) На ринку форвардних контрактів у Європі одноособовим лідером є нідерландський TTF (77% загалу ф'ючерсних контрактів).
- (7) Ціновим лідером в Європі є німецький хаб Gaspool, який став найдешевшим і по споту, і по основних ф'ючерсах.
- (8) Привертає увагу наближеність цін NCG, Gaspool і TTF, що свідчить про сформування єдиного нідерландсько-німецького газового ринку. Крім того, практична однаковість спотових і ф'ючерсних цін говорить про досягнення нідерландсько-німецьким газовим регіоном ринкової зрілості.

2. CEGH - БАУМГАРТЕН

CEGH є найважливішим газовим хабом у ЦСЄ, через що здійснюється його регулярний моніторинг.

Нижче (табл. 5-6, рис. 7 – 8) наведено аналіз діяльності CEGH за підсумками листопада 2016 р. на основі опублікованих в Австрії відповідних офіційних документів.

Довідково. CEGH є дочірнім підприємством австрійської нафтогазової компанії OMV Gas & Power (65%), віденської біржі Wiener Boerse (20%) та **словацького ГТО Eustream** (15%). Трансакції у 2015 р. на ВТП-CEGH становили 45 млрд. куб. м (фізичні та «паперові»).

Номіновані об'єми на ВТП CEGH збільшилися в листопаді на 38% у порівнянні з листопадом 2015 р., досягнувши рівня 5,1 млрд. куб. м. Однак відносно жовтня 2016 р. вони зменшилися на 1%.

У листопаді 2016 р. сумарно 302 млн. куб. м торгувалися на біржовому ринку CEGH Gas Exchange, у тому числі 190 млн. куб. м на спотовому ринку та 112 млн. куб. м на ф'ючерсному. Відбулося суттєве зменшення обсягів спотової торгівлі у порівнянні з листопадом минулого року, але втричі зросли об'єми ф'ючерсних трансакцій.

Позабіржовий ринок CEGH OTC залишався лідером по об'ємах торгівлі, перевищивши позначку 5 млрд. куб. м, плюс 38% відносно листопада 2015 р.

Дещо зросли обсяги і чеських біржових торгів на CEGH Czech Gas Exchange, які досягли рівня 48 млн. куб. м та показали приріст 54% відносно листопада 2015 р. При цьому, чеські трансакції приблизно однаково поділили об'єми між спотом та ф'ючерсами.

Таблиця 5- Основні результати CEGH у листопаді 2016 р.; порівняння з листопадом 2015 р. (джерело: CEGH)

Показник	листопад 2015 р.	листопад 2016 р.
Позабіржовий ринок CEGH, млрд. куб. м	3,66	5,06
Газова біржа CEGH Gas Exchange Austria, млн. куб. м	253,8	301,9
Спотовий ринок, млн. куб. м	216,0	189,6
Ф'ючерси, млн. куб. м	37,7	112,3
Чеська газова біржа CEGH Czech Gas Exchange	31,4	47,6
Спотовий ринок, млн. куб. м	20,8	22,8
Ф'ючерси, млн. куб. м	10,6	25,8
Члени CEGH (віртуальні трейдери та учасники біржі)	188	186
Члени біржі CEGH Gas Exchange	95	99
Учасники Чеської газової біржі CEGH Czech Gas Exchange	18	22

Середнє значення показника Churn для позабіржового ринку CEGH, розраховане по даних за січень-вересень 2016 р., становило 3,31. Таким чином, об'єми фізичного газу, який торгувався на позабіржовому ринку CEGH у листопаді 2016 р., оцінюються в **1,5 млрд. куб. м**.

У цілому, результати Баумгартена в листопаді покращилися, чому сприяв перехід з 01.12.16 на укладання спотових та форвардних контрактів під брендом PEGAS CEGH.

Тепер організовано торги спредами з TTF, NCG, GASPOOL та італійським хабом PSV, послуги торговельної реєстрації для ф'ючерсних продуктів PEGAS CEGH.

Перехід Баумгартена під егіду ПЕГАС включав трансфер усіх 96 учасників CEGH в члени Powernext.

2.1 Ціни

Нижче (табл. 6) подано середні місячні ціни по основних категоріях контрактів. Середні місячні ціни розраховано по середньозважених денних результатах торгів на CEGH.

Таблиця 6 – Середні місячні ціни на CEGH по основних категоріях контрактів на купівлю-продаж природного газу (джерела: CEGH, НГБІ)

дол. США/ткм

Показник	Спот (поставки наступної газової доби)	Поставки наступного газового місяця	Поставки у 1 кварталі 2016 р.
Середня місячна ціна листопада 2016 р.	208	209	209

Динаміку спотових і форвардних цін протягом листопада 2016 р. показано нижче (рис. 7-8).

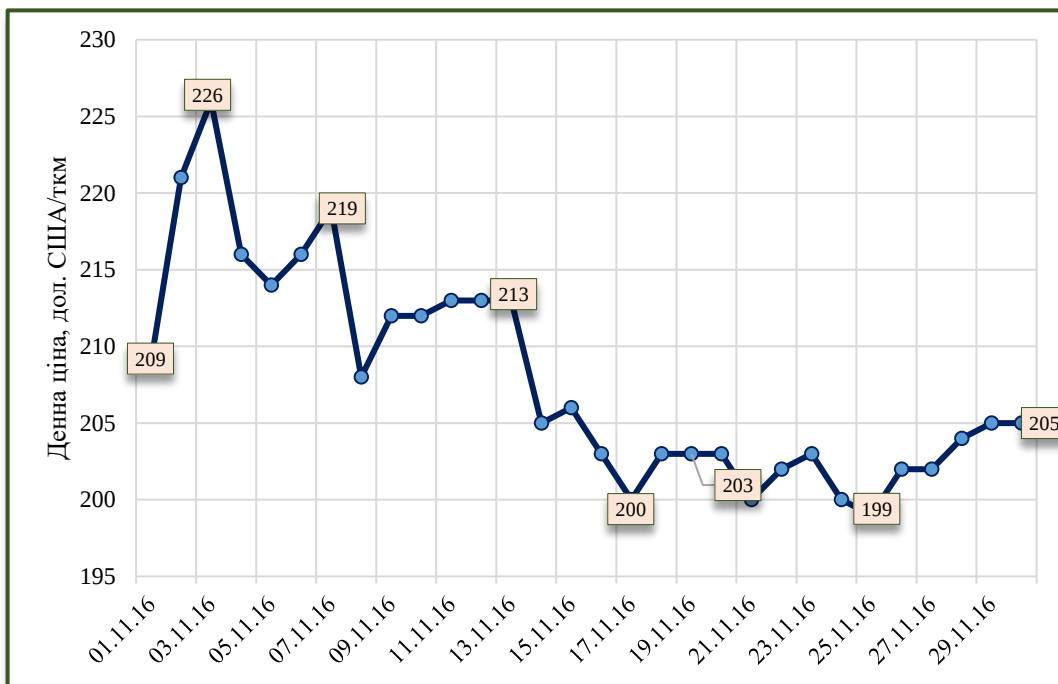

Рисунок 7 – Середньозважені денні ціни поставок наступної газової доби на CEGH у листопаді 2016 р.

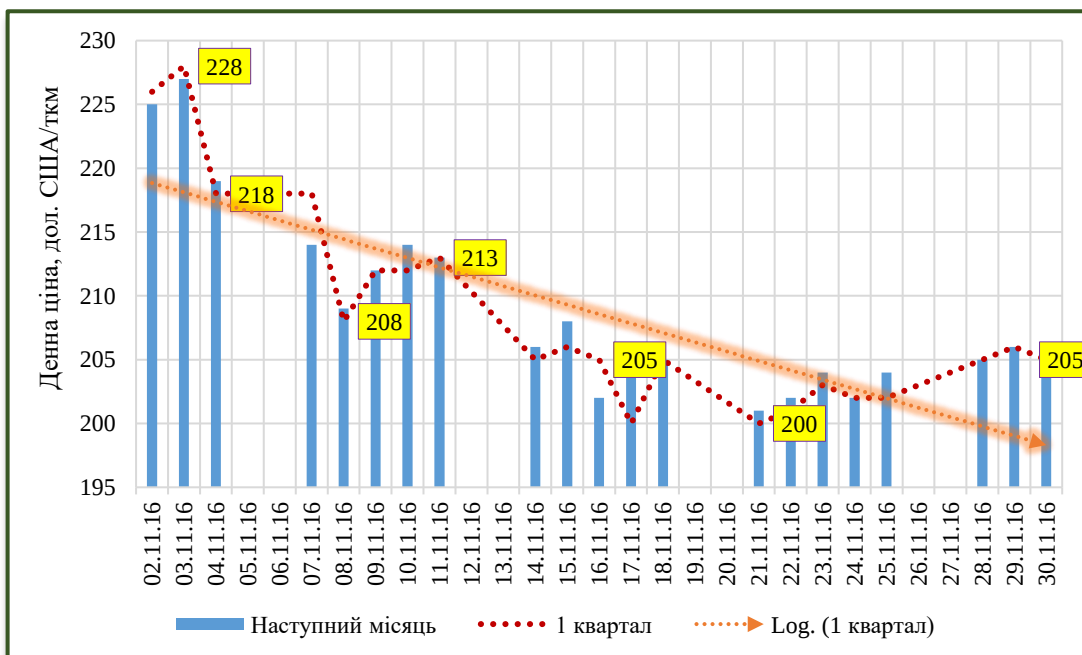

Рисунок 8 – Середньозважені денні ціни взаєморозрахунків для поставок наступного газового місяця та у 1 кварталі 2017 р. на CEGH у листопаді 2016 р. (джерела: CEGH, НГБІ)

Як вбачається з наведених графіків (рис.7-8), протягом листопада 2016 р. відбувалося зниження цін, яке проходило достатньо послідовно, з мінімальною волатильністю.

2.2 Висновки

1. Номіновані об'єми на ВТП CEGH збільшилися в листопаді 2016 р. на 38% у порівнянні з листопадом 2015 р., досягнувши рівня 5,1 млрд. куб. м. Однак відносно жовтня 2016 р. вони зменшилися на 1%.
2. У листопаді показники CEGH в цілому покращилися, на що, очевидно, вплинув перехід основних торгів під егіду паневропейської платформи ПЕГАС.
3. Об'єми фізичного газу, який торгувався у листопаді 2016 р., оцінюються в 1,5 млрд. куб. м. Фактично вся торгівля CEGH зосереджена у позабіржовому сегменті.
4. На біржовому ринку CEGH Gas Exchange відбулося суттєве зменшення обсягів спотової торгівлі у порівнянні з листопадом минулого року, але втричі зросли об'єми ф'ючерсних трансакцій. CEGH не інформує, скільки фізичного ресурсу міститься у трансакціях на біржовому ринку.
5. Протягом листопада 2016 р. відбувалося зниження цін, яке проходило достатньо послідовно, з мінімальною волатильністю. Середні місячні спотова та ф'ючерсні ціни були приблизно однаковими та склали у листопаді 208 і 209 дол. США/ткм, відповідно.

3. ПОЛЬСЬКИЙ ХАБ

Ціни, об'єми та інші основні показники польського газового торговельного хаба відображено нижче (табл. 7-8, рис. 9-11).

Наведені дані свідчать про активний розвиток газової торгівлі у Польщі в останні місяці. При цьому, в листопаді суттєво перевершено результати жовтня.

Середній курс дол. США/польський злотий, розрахований по денних курсових показниках ЦБ Польщі, склав у листопаді 2016 р. 4,0608.

Таблиця 7 – Результати спотової торгівлі в Польщі в листопаді та жовтні 2016 р. (джерело: TGE, НГБІ)

Показник	Листопад 2016 р	Жовтень 2016 р.	Зміни
Об'єм поставок наступної доби, млн. куб. м	277,4	179,2	+98,2
Середньозважена ціна поставок наступної доби, дол. США/ткм	219	202	+17
Об'єм поставок протягом доби торгів	57,1	43	+14
Середньозважена ціна поставок протягом доби торгів	221	198	+23

Як видно з таблиці 7, у порівнянні з попереднім місяцем, у листопаді відбулося значне збільшення об'ємів спотової торгівлі.

Однак одночасно спотова ціна зросла в середньому на 10%. При цьому, протягом листопада 2016 р. спотові ціни знижувалися, про що свідчить наведена нижче діаграма (рис. 9).

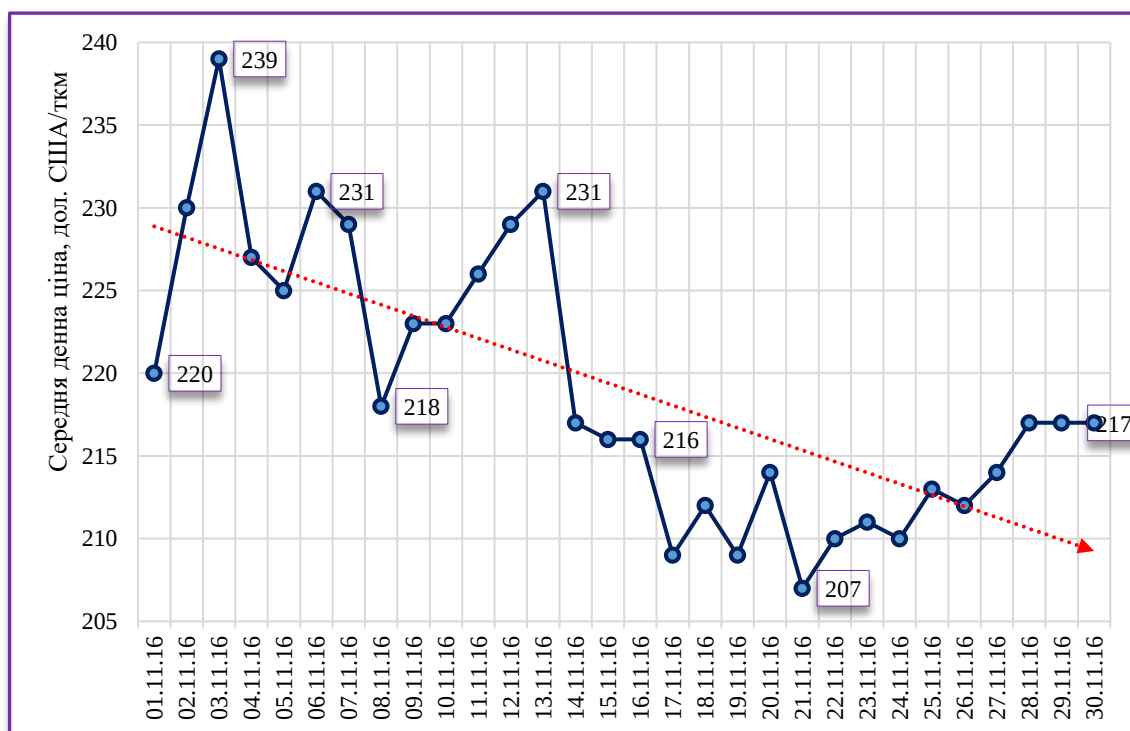

Рисунок 9 – Середньозважені денні ціни поставок наступної газової доби протягом листопада, логарифмічний тренд (джерело: TGE, НГБІ)

Що стосується ф'ючерсів, то вони поводити себе аналогічно спотовим транзакціям.

Таблиця 8 – Результати торгівлі в Польщі форвардними поставками базового² природного газу в листопаді 2016 р. (джерело: TGE, НГБІ)

Назва контракту	Середньозважена ціна транзакцій, дол. США/ткм	Середньозважена ціна транзакцій, євро/МВт-год.	Зміна ціни транзакції, %	Найнижча ціна, дол. США/ткм	Найвища ціна, дол. США/ткм	Об'єм, млн. куб. м	Зміни об'єму, млн. куб. м	Кількість контрактів укладено	Кількість транзакцій
Тиждень №45 2016 р.	222	19,39	6,86	222	224	10,5	7,3	665	20
Тиждень №46 2016 р.	221	19,24	4,91	215	222	26,5	25,8	1670	32
Тиждень №47 2016 р.	219	19,1	-	214	223	24,3	24,3	1531	38
Тиждень №48 2016 р.	218	19,05	-	214	222	37,6	37,6	2371	53
Тиждень №49 2016 р.	218	19,03	-	215	224	12,4	12,4	780	18

² Тобто в протилежність поставкам в пікові періоди

Назва контракту	Середньозважена ціна трансакцій, дол. США/ткм	Середньозважена ціна трансакцій, євро/МВт-год.	Зміна ціни трансакції, %	Найнижча ціна, дол. США/ткм	Найвища ціна, дол. США/ткм	Об'єм, млн. куб. м	Зміни об'єму, млн. куб. м	Кількість контрактів укладено	Кількість трансакцій
Тиждень №50 2016 р.	219	19,07	-	219	219	1,6	1,6	100	1
Тиждень №51 2016 р.	-	-	-	-	-	0,0	0,0	0	0
Тиждень №52 2016 р.	-	-	-	-	-	0,0	0,0	0	0
Грудень 2016 р.	219	19,12	6,26	214	230	140,4	78,8	2000	398
Січень 2017 р.	222	19,36	3,28	217	227	80,7	8,9	1150	191
Лютий 2017 р.	223	19,5	-	219	227	32,0	-	505	80
Квітень 2017 р.	-	-	-	-	-	0,0	-	0	0
1 квартал 2017 р.	219	19,08	6,52	214	233	92,7	13,2	455	117
2 квартал 2017 р.	202	17,66	6,07	198	206	10,7	9,9	52	14
3 квартал 2017 р.	197	17,22	6,49	196	198	1,9	1,2	9	4
4 квартал 2017 р.	224	19,52	3,1	220	227	25,6	15,2	123	23
Літній сезон 2017 р.	200	17,46	4,52	195	205	9,5	0,8	23	11
Зимовий сезон 2017 р.	226	19,74	3,61	221	230	179,3	157,4	435	73
Літній сезон 2018 р.	-	-	-	-	-	0,0	0,0	0	0
Календарний 2017 р.	211	18,39	5,37	205	218	352,9	180,2	427	128
Календарний 2018 р.	219	19,1	1,38	213	222	118,2	59,5	143	38

Середня місячна ціна листопада 2016 р. по всіх видах форвардних контрактів складала 216 дол. США/ткм (\$ 210 у жовтні 2016 р.). Мав місце приріст 2,9%.

Градацію цін залежно від типу контрактів відображено нижче (рис. 10).

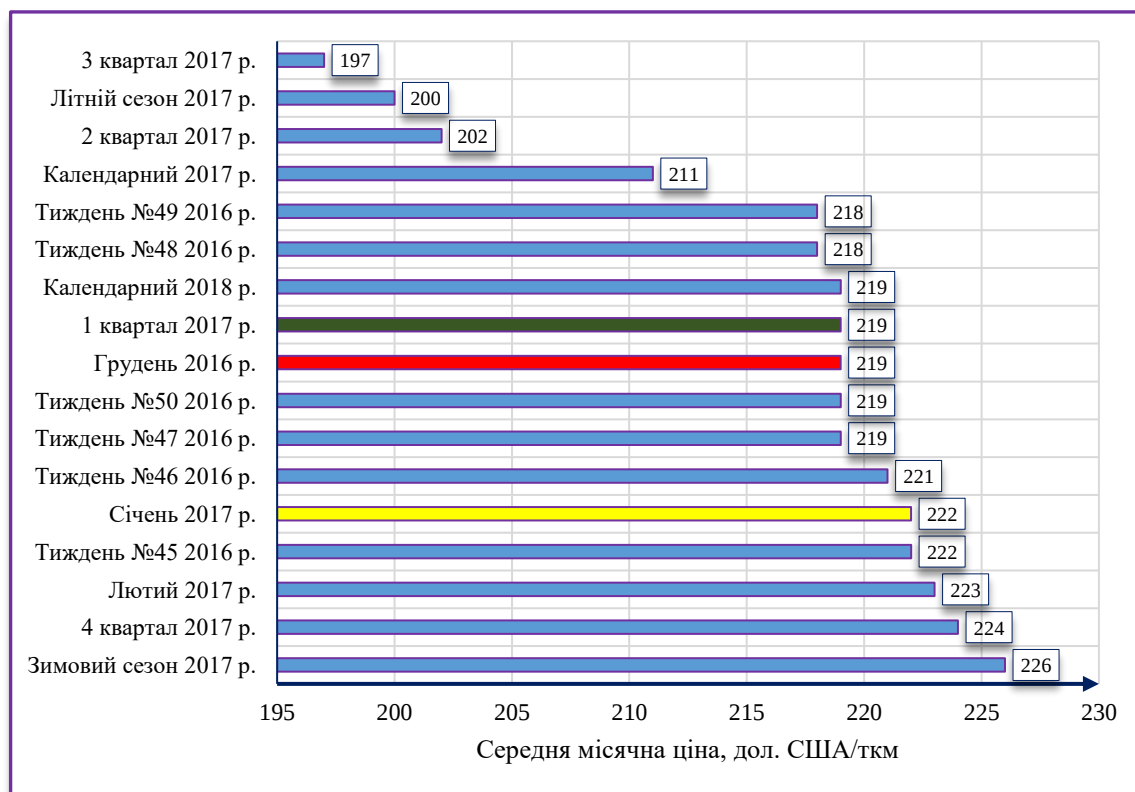

Рисунок 10 – Порівняння середньої місячної ціни залежно від виду поставок (TGE, НГБІ)

На діаграмі (рис. 10) іншими кольорами виділено найбільш важливі типи форвардних контрактів.

Вражає однорідність цін на основні типи поставок природного газу. Середня місячна ціна 219 дол. США/ткм сформувалася за підсумками листопада 2016 р. як для спотових трансакцій (наступної газової доби), так і для поставок наступного газового місяця та у 1 кварталі 2017 р.

Що стосується об'ємів торгівлі, то у листопаді 2016 р. вони сумарно по всіх видах контрактів склали 1,491 млрд. куб. м. Достатньо поважний обсяг, співрозмірний з Баумгартеном.

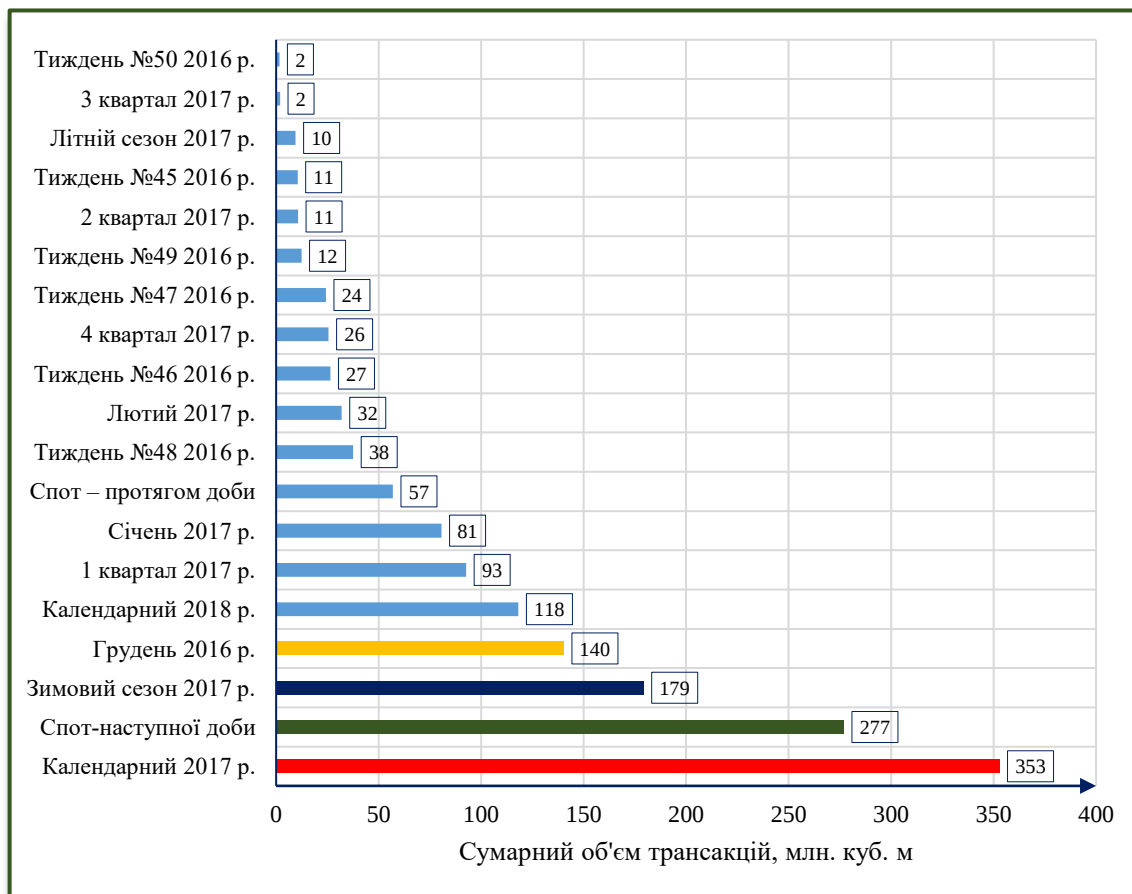

Рисунок 11 – Об'єми торгівлі на польському газовому хабі в листопаді 2016 р., залежно від виду поставок (TGE, НГБІ)

З діаграми (рис. 11) випливає, що найбільші об'єми торгівлі припали в листопаді 2016 р. на поставки у календарному 2017 р., які випередили традиційного лідера - спот.

Значні кількості торгувалися також по поставках наступного газового місяця, у зимовий сезон 2017 р. та у календарний 2018 рік.

3.1 Висновки

- 1) Середня місячна ціна поставок наступної газової доби склала у листопаді 2016 р. 219 дол. США/ткм, зросла відносно жовтня на 8,4%. Середня місячна ціна листопада 2016 р. по всіх видах форвардних контрактів склала 216 дол. США/ткм, зросла відносно жовтня 2016 р. на 2,9%.
- 2) Вражає однорідність цін на основні типи поставок природного газу. Середня місячна ціна 219 дол. США/ткм сформувалася за підсумками листопада 2016 р. як для спотових трансакцій (наступної газової доби), так і для поставок наступного газового місяця та у 1 кварталі 2017 р.
- 3) Об'єми торгівлі у листопаді 2016 р. сумарно по всіх видах контрактів склали 1,491 млрд. куб. м. Достатньо поважний обсяг, співрозмірний з Баумгартеном. Польський газовий хаб динамічно розвивається, об'єми торгівлі всіма видами продуктів зростають.
- 4) Найбільші об'єми торгівлі припали в листопаді 2016 р. на поставки у календарному 2017 р., які випередили традиційного лідера - спот. Значні кількості торгувалися також по поставках наступного газового місяця, у зимовий сезон 2017 р. та у календарний 2018 рік.

ТОВ «Нафтогазбудінформатика»